

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ**

Όνομα Φοιτητή: Γιώργος Τσίσιος

Ταυτότητα : 553868

ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ: Μιχάλης Σωκράτους

Λευκωσία Μάϊος 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	2
Περίληψη (στην Αγγλική).....	3
Εισαγωγή.....	4
Κεφάλαιο 1: Παγκόσμια οικονομική κρίση.....	7
1.1 Ανασκόπηση Παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.....	7
1.2 Αίτια οικονομικής κρίσης.....	8
1.3 Επιπτώσεις της Διεθνούς Οικονομικής Κρίσης.....	10
1.4 Αλλαγές θα φέρει αυτή η κρίση στο οικονομικό τοπίο.....	11
1.5 Επιπτώσεις στην κοινωνική και οικονομική ζωή.....	11
Κεφάλαιο 2: Πώς η οικονομική κρίση επηρέασε την κυπριακή οικονομία.....	14
2.1 Επιπτώσεις στην Κυπριακή οικονομία.....	14
2.2 Τα κυριότερα διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας.....	16
2.3 Επιπτώσεις στα βασικά μεγέθη της μακροοικονομίας κατά την οικονομική κρίση.....	17
2.4 Οι προοπτικές της Κυπριακής οικονομίας.....	26
Κεφάλαιο 3: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις.....	27
3.1 Ορισμός των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.....	27
3.2 Η σημασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.....	27
3.3 Ανάγκη στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.....	28
3.4 Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Κυπριακή οικονομία.....	29
3.5 Μικρομεσαίες επιχειρήσεις και επιπτώσεις οικονομικής κρίσης.....	30
3.6 Δείκτες επηρεασμού των επιχειρήσεων.....	32
Κεφάλαιο 4: Στρατηγικές ενίσχυσης και τρόποι αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης.....	34
4.1 Στρατηγικές Ενίσχυσης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.....	34
4.2 Η ευρωπαϊκή πολιτική ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.....	35
4.3 Μέτρα στήριξης των ΜΜΕ προς αντιμετώπιση της κρίσης.....	37
4.4 Ευρωπαϊκά προγράμματα στήριξης ΜΜΕ.....	40
4.5 Σχέδια και Προγράμματα Επιχορηγήσεων.....	42
Κεφάλαιο 5: Μεθοδολογία Έρευνας.....	46
5.1 Έρευνα.....	46
5.2 Περιγραφή Ερωτηματολογίου.....	46
5.3 Τύποι ερωτήσεων.....	46
5.4 Μέθοδος Συμπλήρωσης Ερωτηματολογίου.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου.....	48
6.1 Παράθεση αποτελεσμάτων της έρευνας.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : Συμπεράσματα Έρευνας.....	58
7.1 Συμπεράσματα Έρευνας.....	58
Βιβλιογραφία.....	60
Ερωτηματολόγιο.....	64

Περίληψη

Η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται εν μέσω της μεγαλύτερης χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης από τη δεκαετία του 1930. Από το 2007 η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση, η οποία, αν και εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, σύντομα έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην οικονομία της Κύπρου ήταν άμεσες παρόλο που στην αρχή επηρέασε ήπια την οικονομία.

Σαν αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης η κυπριακή οικονομία οδηγήθηκε στην χρεωκοπία στο μνημόνιο και στις παράλογες απαιτήσεις της Τρόικας, το κούρεμα καταθέσεων, την έλλειψη ρευστότητας με συνέπεια οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις να βρεθούν αντιμέτωπες με την κρίση και αδύνατες να αντεπεξέλθουν σε αυτή την πρωτόγνωρη καταστροφή. Οι κυριώτερες επιδράσεις των επιχειρήσεων ήταν: η μείωση του κύκλου εργασιών, η καθυστέρηση στις πληρωμές η δυσκολία στην πρόσβαση της χρηματοδότησης, και η έλλειψη ρευστότητας με αποτέλεσμα καθημερινά να κλείνουν επιχειρήσεις και να οδηγηθούν χιλιάδες εργαζόμενοι στην ανεργία και την απόγνωση.

Abstract

The global economy is in the midst of the biggest financial and economic crisis since the 1930s. Since 2007, the global community has been facing an intensive economic crisis, which, although manifested initially in the United States with a focus on banking delinquencies and especially the inability servicing of mortgage loans, soon took epidemic proportions. The financial crisis spread rapidly in developed countries and then around the world, with dramatic effects on the banking system and business. The impact of economic crisis on the economy of Cyprus was immediate although in principle it mildly affected the economy.

As a result of the economic crisis, the Cyprus economy was driven to bankruptcy in the Memorandum and the unreasonable demands of the troika, mowing deposits, and illiquidity consistently that SMEs are faced with the crisis and unable to cope with this unprecedented disaster. The principal impacts of operations were: lower turnover, the delay in payments by the difficulty in accessing funding, and lack of liquidity resulting daily in closing business and thousands of workers being led to unemployment and despair.

Εισαγωγή

Η παρούσα διατριβή αναλύει το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης, τις αιτίες και τις συνέπειές της, τις επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, καθώς και τους τρόπους αντιμετώπισης της για την έξοδο από αυτή. Μετά από το ξέσπασμα στις τιμές της αγοράς των κατοικιών στις Η.Π.Α. τον Αύγουστο του 2007 και πλέον η εξάπλωση της κρίσης διεθνώς από τον Οκτώβριο του 2008, η κρίση αποτελεί ένα παγκόσμιο γεγονός που επέφερε αλλαγές στην καθημερινότητα εκατομμυρίων ανθρώπων, στη λειτουργία των τραπεζών, των επιχειρήσεων και των κυβερνήσεων, διαμορφώθηκε σε παγκόσμια πιστωτική κρίση και εξελίχθηκε σε σημαντική οικονομική κρίση για την Ευρωζώνη των 17 και για την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27.

Σαν οικονομική κρίση ορίζεται η υπερπαραγωγή ή υπερπροσφορά αγαθών και υπηρεσιών, αλλά και έλλειψη αντίστοιχης ζήτησης. Αυτό σημαίνει ότι οι καταναλωτές αδυνατούν να αγοράσουν είτε λόγω ανεπαρκούς εισοδήματος, είτε λόγω ανεργίας ή οτιδήποτε άλλο. Το αποτέλεσμα της μείωσης της ζήτησης οδηγεί σε ένα φαύλο κύκλο, αφού μειώνεται η βιομηχανική παραγωγή, μειώνοντας παράλληλα το προσωπικό και μειώνοντας ή «παγώνοντας» το επίπεδο των μισθών ώστε τελικά οι επιχειρήσεις να ζητούν λιγότερο εργατικό δυναμικό, λιγότερες πρώτες ύλες και λιγότερες μεταφορές.

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και απείλεισε σε διεθνές επίπεδο την πραγματική παγκόσμια οικονομία δηλαδή την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα, το εισόδημα και την απασχόληση και προκλήθηκε από την ανεξέλεγκτη και υψηλού επιπέδου χορήγηση δανείων και τοξικών όπως ανακοινώθηκαν τοποθετήσεων υψηλού κινδύνου από μέρους των τραπεζών, προκειμένου να δημιουργήσουν προϋποθέσεις υψηλής εντατικής και αδιαφανούς κερδοφορίας και κερδοσκοπίας. Στην αρχή της παγκόσμιας κρίσης σημαντικά τραπεζικά ιδρύματα στις ΗΠΑ, την Μεγάλη Βρετανία και σε άλλες χώρες απώλεσαν την ρευστότητά τους με αποτέλεσμα οι κυβερνήσεις των χωρών, δεδομένου της κρίσης αξιοπιστίας που επικρατεί στην διατραπεζική αγορά, προσπάθησαν με τεράστιο κόστος των φορολογουμένων τους να αποτρέψουν την χρηματοοικονομική τους κατάρτιση. Ταυτόχρονα, οι μέχρι σήμερα αποφάσεις στις ΗΠΑ και στην Ευρωπαϊκή Ένωση των ενέσεων ρευστότητας, των εθνικοποιήσεων και των μειώσεων των επιτοκίων αδυνατούν να εμποδίσουν την μετάβαση της

χρηματοοικονομικής κρίσης στην πραγματική οικονομία και να δημιουργήσουν συνθήκες ανάσχεσης της οικονομικής κρίσης και αποτροπής της ύφεσης. Σκοπός της έρευνας είναι να εξετάσει τον αντίκτυπο της πρόσφατης οικονομικής κρίσης στην Κυπριακή οικονομία και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Κύπρο. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θεωρούνται η σπονδυλική της Κυπριακής οικονομίας και σε αυτές απασχολείται σημαντικός αριθμός εργαζομένων. Το 85% των καθαρών νέων θέσεων εργασίας στην ΕΕ μεταξύ του 2002 και του 2010 δημιουργήθηκαν από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Διερευνάται η σημασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) στην Κυπριακή οικονομία καθώς και το πόσο η οικονομική κρίση επηρέασε αυτές και τους τρόπους διαχείρισης του προβλήματος. Σαν αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης οι περισσότερες μικρομεσαίες επιχειρήσεις βρέθηκαν αβοήθητες και ανήμπορες να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της κρίσης και οι κυριότερες επιδράσεις της κρίσης ήταν η μείωση του κύκλου εργασιών, η ρευστότητα, η καθυστέρηση στις πληρωμές και η δυσκολία στην πρόσβαση της χρηματοδότησης, με αποτέλεσμα καθημερινά να κλείνουν επιχειρήσεις και η ανεργία να εκτοξεύεται σε πρωτόγνωρους αριθμούς γύρω στο 14,7 % (αρχές του 2013) του εργατικού δυναμικού της χώρας .

Στόχος της έρευνας είναι να βρεθούν τρόποι και μέτρα στήριξης και αντιμετώπισης της κρίσης όπως π.χ. η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων με χαμηλά και ευνοϊκά επιτόκια, η επιμύκηση των δανείων κ.α. που θα στηρίζουν και θα επιφέρουν την ανάπτυξη, την μείωση της ανεργίας και γενικά την επιβίωση των επιχειρήσεων συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και την έξοδο από την κρίση. Η διπλωματική εργασία χωρίζεται σε επτά κεφάλαια, στο πρώτο γίνεται αναφορά στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον και στην τρέχουσα χρηματοοικονομική κρίση, στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις συνέπειες της κρίσης και πως αυτή επηρέασε την Κυπριακή οικονομία, στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά για τις επιπτώσεις στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στους τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης και εξόδου από αυτή, στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία της έρευνας. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 24 ερωτήσεις, και έγινε με προσωπική συνέντευξη. Οι επιχειρήσεις που απευθυνθήκαμε δεν είχαν περιορισμό ούτε γεωγραφικό, ούτε μεγέθους. Ο στόχος ήταν η συλλογή στοιχείων από 30 εταιρείες, νούμερο το οποίο είναι αρκετό για να παραχθούν αποτελέσματα τα οποία θα αντιπροσωπεύουν σε αρκετά καλό βαθμό το σύνολο. Στο έκτο κεφάλαιο

γίνεται στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, και στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα συμπεράσματα και τα αποτελέσματα της έρευνας.

Κεφάλαιο 1: Παγκόσμια οικονομική κρίση

1.1 Ανασκόπηση Παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη. Το δεύτερο εξάμηνο του 2007 με αφετηρία τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ξέσπασε η οικονομική κρίση, η οποία επεκτάθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο. Στις αγορές χρήματος της Αμερικής, η πτώση των αξιών των κατοικιών και η δυσκολία αποπληρωμής των δανείων, ήταν ο λόγος της μείωσης των τιμών στον κτηματομεσιτικό κλάδο ώστε να δημιουργηθεί το πρόβλημα της ρευστότητας στις τράπεζες, οι οποίες κατά συνέπεια αναγκάστηκαν να στραφούν σε εκτεταμένο δανεισμό από τις αγορές χρήματος. Στις αρχές του 2008 το πρόβλημα στον χρηματοπιστωτικό κλάδο είχε πλέον διογκωθεί και σημαντικοί κλάδοι της οικονομίας, όπως ο τραπεζικός, ο κατασκευαστικός και του εμπορίου, είχαν πληγεί. Οι κυριότερες συνέπειες στην αγορά ήταν το σοβαρό και γενικευμένο πρόβλημα ρευστότητας, η ραγδαία αύξηση της ανεργίας και η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Δεν υπήρχε πλέον εμπιστοσύνη στις αγορές και το ποτήρι επιδεινώθηκε με το κλείσιμο της Lehman Brothers, μιας εκ των 5 μεγαλύτερων επενδυτικών τραπεζών παγκοσμίως. Συνέπεια του προβλήματος της ρευστότητας και της απώλειας της εμπιστοσύνης προς το τραπεζικό σύστημα ήταν να μην υπάρχουν γραμμές χρηματοδότησης, γεγονός που οδήγησε και σε άλλες πτωχεύσεις άλλων τραπεζών, κυρίως στις Η.Π.Α. αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις. Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η κρίση μεταφέρεται με σφοδρότητα στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα την ύφεση και την πτώση της απασχόλησης. Η αντίδραση των χωρών ήταν άμεση σ' ό,τι αφορά στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης. Τα μέτρα αυτά, αν και διέφεραν από χώρα σε χώρα, ωστόσο είχαν έναν κοινό στόχο, τη βελτίωση της ρευστότητας,

την κινητοποίηση των επενδύσεων με σκοπό την αναθέρμανση της οικονομίας και τη συγκράτηση της απασχόλησης.

Στη Ευρωπαϊκή Ένωση, το σχέδιο για την αντιμετώπιση της κρίσης, τη στήριξη και την ανάκαμψη της οικονομίας κατατέθηκε το Δεκέμβριο του 2008. Η ανάπτυξη κοινών στρατηγικών σε συνδυασμό με την προώθηση των μακροπρόθεσμων στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του σχεδίου. Στόχος είναι η τόνωση της αγοράς και η λήψη μέτρων για τη στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης. Οι βασικοί άξονες για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η εισαγωγή ρευστότητας στην οικονομία ώστε να τονωθεί η ζήτηση και η προώθηση των επενδύσεων με μακροπρόθεσμο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, πάντα όμως λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο δίνει έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη νομισματική σταθερότητα (European Commission, 2009) .

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) στις προβλέψεις για τη Διεθνή Οικονομία που δημοσίευσε πρόσφατα, αναθεωρεί προς τα κάτω τις εκτιμήσεις του για την ανάπτυξη της διεθνούς οικονομίας από 4,3% σε 4% για το 2011 και από 4,5% σε 4% για το 2012. Για την Ευρωζώνη το ΔΝΤ αναθεωρεί επίσης προς τα κάτω τις εκτιμήσεις του για την ανάπτυξη για το 2011 (σε 1,6%) και για το 2012 (σε 1,1%). Οι αναθεωρήσεις για το Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ) είναι ακόμη πιο μεγάλες, ένα σημαντικό γεγονός αφού η χώρα αυτή είναι ο κύριος εμπορικός εταίρος της Κύπρου. Τέλος, η υποχώρηση αυτή του κλίματος φαίνεται να επηρεάζει και τη Ρωσία, που είναι επίσης πολύ σημαντική για την οικονομία της Κύπρου, με το ρυθμό ανάπτυξής της για το 2012 να περιορίζεται στο 4,1% - σε σύγκριση με 4,3% το 2011 (Πανεπιστήμιο Κύπρου Προοπτικές της Κυπριακής Οικονομίας για το 2012) .

1.2 Τα αίτια της οικονομικής κρίσης

Τα αίτια της κρίσης πρέπει να αναζητηθούν αφενός στα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν αλλά και στη διεθνή συγκυρία της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης που τα ανέδειξε με εντονότερο και οξύτερο τρόπο. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οικονομίας μας είναι ύπαρξη διαρθρωτικών προβλημάτων πολύ πριν την εμφάνιση της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, τα οποία διογκώθηκαν τα τελευταία χρόνια με την εμμονή στην άσκηση πολιτικών στη κατεύθυνση των αυτορυθμιζόμενων αγορών (Μπούρας και Λυκούρας, 2011)

Η σημερινή κρίση ξεκίνησε από την ταυτόχρονη συνύπαρξη των ακόλουθων τριών παραγόντων:

1) Η φούσκα στις τιμές των ακινήτων σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ, η οποία διευκόλυνε την υπέρ-κατανάλωση (μέσω δανεισμού βασισμένου στην υπεραξία των ακινήτων, το αποκαλούμενο mortgage equity withdrawal), με αποτέλεσμα την υπέρθερμανση της οικονομίας και την αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, όπως πολλές φορές συμβαίνει σε παρόμοιες κρίσεις. Στη χρονική περίοδο 2000-2006, οι τιμές των κατοικιών αυξήθηκαν πάνω από 100%, αλλά έκτοτε έχουν σταθεροποιηθεί και από το 2007 μειωθεί κατά περίπου 13%, ενώ η πτώση συνεχίζεται.

2) Η ραγδαία εξάπλωση στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου (subprime), από 9% των συνολικών στεγαστικών το 2003 σε 24% το 2007, δηλαδή μια αχαλίνωτη πιστωτική επέκταση σε κατηγορίες νοικοκυριών που υπό κανονικές συνθήκες δεν θα έπρεπε να έχουν δανειοδοτηθεί. Οι τράπεζες παρείχαν δάνεια με μόνη εγγύηση την αναμενόμενη αύξηση στην τιμή της κατοικίας, ενώ διευκόλυναν τα νοικοκυριά με ελκυστικά χαμηλά επιτόκια στα πρώτα χρόνια, τα οποία όμως θα αναπροσαρμόζονταν στη συνέχεια. Πολλές φορές οι τράπεζες αναλάμβαναν να πληρώσουν το δάνειο του νοικοκυριού από άλλη τράπεζα, επειδή το νοικοκυριό είχε πρόβλημα αποπληρωμής! Και είχε πρόβλημα αποπληρωμής, καθώς με την άνοδο των επιτοκίων της περιόδου 5/2004 - 6/2006, οι μηνιαίες δόσεις αυξάνονταν. Η έντονη αναζήτηση νέων πελατών από τις τράπεζες φαίνεται και από το γεγονός ότι τα περιθώρια επιτοκίων για τα μη φερέγγυα νοικοκυριά διαρκώς μειώνονταν.

3) Η μεταφορά του ρίσκου από τους ισολογισμούς των τραπεζών στο κοινό και τους επενδυτές μέσω τιτλοποιήσεων, πολλοί από τους οποίους αγνοούσαν το ύψος του κινδύνου και υπήρξαν επιρρεπείς στις τότε υψηλές αποδόσεις. Η μεταφορά αυτή του ρίσκου επέτρεπε στις τράπεζες να δανείζουν άφοβα σε μη φερέγγυους δανειολήπτες και στη συνέχεια να αποκτούν ρευστότητα για επιπλέον δανειοδοτήσεις, χωρίς να χρειάζεται να βρουν νέους καταθέτες. Οι τιτλοποιήσεις έγιναν μηχανές παραγωγής χρήματος. Μάλιστα, όλο και μεγαλύτερα ποσοστά των στεγαστικών δανείων άρχισαν να διεκπεραιώνονται μέσω τιτλοποιήσεων από μη παραδοσιακούς οργανισμούς, οι οποίοι δεν είχαν την εγγύηση του αμερικανικού δημοσίου (30% το 2002, 54% το 2006).

Η κρίση που ξεκίνησε από τις αγορές των ΗΠΑ επηρέασε όλη την υφήλιο. Όσο

πέρασε ο καιρός βγήκε στην επιφάνεια η σοβαρότητα της κρίσης και το πρόβλημα πήρε διαφορετικές διαστάσεις. Η κρίση αν και πρωτοπαρουσιάστηκε στις αγορές των ΗΠΑ σε σύντομο χρονικό διάστημα άρχισε να επηρεάζει όλες τις παγκόσμιες αγορές. Αυτό δείχνει το πόσο στενά συνδεδεμένες είναι οι παγκόσμιες αγορές. Έτσι η κρίση από περιφερειακό πρόβλημα έγινε παγκόσμιο. Αν και οι χώρες που επηρεάστηκαν έλαβαν μέτρα σε σύντομο χρονικό διάστημα έγινε φανερό ότι όλες οι χώρες πρέπει να ενεργήσουν από κοινού.

1.3 Επιπτώσεις της Διεθνούς Οικονομικής Κρίσης

Όπως αναλύσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο η κρίση ξεκίνησε από τη «φούσκα» στις τιμές των κατοικιών, την αδυναμία αποπληρωμής δανείων από τους «subprime» δανειολήπτες και τα λεγόμενα «τοξικά» ομόλογα. Αρχικά στην οικονομία επικρατούσε μια ανησυχία.. Έπειτα όμως η αλατώδης αύξηση της τιμής του πετρελαίου και του χρυσού σηματοδοτούσε την έκρηξη και την εξάπλωση της κρίσης. Ακόμα και οι Η.Π.Α. που πριν την κρίση ακολουθούσαν μια νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική χωρίς κρατική παρέμβαση, κατά τη διάρκεια της κρίσης δε δίστασαν να παρέμβουν σθεναρά κρατικοποιώντας μάλιστα και κάποιες τράπεζες. Μετά το ξέσπασμα όμως της χρηματοπιστωτικής κρίσης οι επιπτώσεις εξαπλώθηκαν διεθνώς και στην πραγματική οικονομία, όπως η μείωση της ζήτησης και του διεθνούς εμπορίου, η μείωση του Α.Ε.Π., όπου μάλιστα το Α.Ε.Π. σημείωσε αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης σχεδόν σε όλες τις χώρες διεθνώς. Επιπλέον σημειώθηκε μια σημαντική οπισθοχώρηση της βιομηχανικής παραγωγής μείωση των εισαγωγών και των εξαγωγών από τις αναδυόμενες οικονομίες της Βραζιλίας, Ρωσίας, Ινδία και Κίνας (BRICs) με αποτέλεσμα την περαιτέρω συρρίκνωση της διεθνούς οικονομίας και την ραγδαία αύξηση των απολύσεων, περικοπών και της ανεργίας. Η αύξηση του παγκοσμίου ΑΕΠ επιβραδύνθηκε απότομα στο 3,2% το 2008, από 5,2% που ήταν το 2007 και σε ραγδαία πτώση κατά 1,1% το 2009. Ταυτόχρονα, η αύξηση του παγκοσμίου εμπορίου αγαθών επιβραδύνθηκε στο 3,2% το 2008, από 6,6% που ήταν το 2007 και 9,3% το 2006, για να σημειώσει δραματική πτώση κατά 11,9% το 2009. Η πρωτοφανής εξάπλωση και μέγεθος της οικονομικής κρίσης ανάγκασε και οδήγησε στην συντονισμένη αντίδραση των κυβερνήσεων και των κεντρικών τραπεζών

προκειμένου να αποφευχθεί περαιτέρω όξυνση της κατάστασης και να εξομαλυνθεί και να υπάρξει σταδιακή αποκατάσταση των συνθηκών της παγκόσμιας οικονομίας. Οι κεντρικές τράπεζες των κρατών επενέβησαν συγχρονισμένα με σκοπό να εξασφαλίσουν ρευστότητα με εγγυήσεις και περιόρισαν την αστάθεια στα επιτόκια της βραχυπρόθεσμης αγοράς. Η Fed προέβη σε μείωση επιτοκίων, ενώ η Ευρωπαϊκή Κεντρική τράπεζα (ΕΚΤ) πάγωσε τις αυξήσεις και άρχισε να προσανατολίζεται σε πιθανές μειώσεις. Επιπλέον, η ΕΚΤ θεωρείται ότι είναι υπεύθυνη για την επέκταση της χρηματοοικονομικής κρίσης στην Ευρώπη, αφού αρχικά φάνηκε να αδιαφορεί και να αγνοεί για αυτή αυξάνοντας τα επιτόκια σε υψηλά επίπεδα στοχεύοντας στην αντιμετώπιση των πληθωριστικών πιέσεων υπερεκτιμώντας τις ικανότητες της ισχυρής της οικονομίας και παραβλέποντας τις αδυναμίες ή τα ελλείμματα που μπορεί να εμφάνιζαν κάποιες χώρες της Ευρωζώνης. Αποτέλεσμα ήταν η ραγδαία υποτίμηση του δολαρίου σε σχέση με το Ευρώ, η ραγδαία αύξηση του πετρελαίου και σε συνδυασμό αυτών με την πιστωτική στενότητα και την έλλειψη ρευστότητας ανατράπηκε η αναπτυξιακή δυναμική των χωρών και οικονομιών της Ευρωζώνης.

1.4 Αλλαγές θα φέρει αυτή η κρίση στο οικονομικό τοπίο:

Κατ' αρχήν θα εξαφανιστούν πολλές επιχειρήσεις από αυτές που υπάρχουν σήμερα. Η ανεργία θα αυξηθεί, αλλά θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας σε νέους κλάδους που ως σήμερα δεν υπήρχαν. Πολλές τράπεζες θα γίνουν κρατικές, αφού οι κυβερνήσεις βάζουν χρήματα των φορολογουμένων για να τις διασώσουν.

Ταυτόχρονα θα αυξηθούν όλοι οι έλεγχοι και θα ενισχυθούν οι ελεγκτικοί μηχανισμοί όλων των κρατών. Οι δανειοδοτήσεις θα περιοριστούν και τα δάνεια θα δίνονται δυσκολότερα. Πολλοί μιλούν για μια νέου τύπου οικονομία που δεν θα θυμίζει σε τίποτε όλα αυτά που ξέραμε τις τελευταίες δεκαετίες. Αλλά κανένας δεν μπορεί ακόμη να περιγράψει με ακρίβεια πώς θα είναι αυτή η νέα οικονομία. Ενδέχεται βεβαίως να μην γίνει τίποτε από όλα αυτά και μετά την κρίση να ξεκινήσει ξανά μια νέα ανοδική πορεία η οποία θα επαναδημιουργήσει σταδιακά μιαν εξίσου μεγάλη ή και μεγαλύτερη φούσκα.

1.5 Επιπτώσεις στην κοινωνική και οικονομική ζωή

Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Το διεθνές εμπόριο,

ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η διεθνής οικονομία. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης διαφοροποιούνται όχι μόνο μεταξύ των χωρών, όπου οι χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης πλήττονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις αναπτυγμένες χώρες, αλλά και στο εσωτερικό των χωρών, έτσι ώστε οι χειρώνακτες εργάτες και τα άτομα με χαμηλή εκπαίδευση να υφίστανται τις πλέον δυσμενείς επιπτώσεις σε σχέση με τα άτομα υψηλής εκπαίδευσης της μεσαίας και ανώτερης τάξης. Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η διεθνής οικονομία.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (World Trade Organization, WTO, 2009), η μείωση της ζήτησης εισαγωγών είχε ήδη παρατηρηθεί από το 2007. Ωστόσο, οι προβλέψεις για το 2012 είναι ιδιαίτερα δυσοίωνες, καθώς προβλέπεται πτώση 10% σε ποσοτικούς όρους. Η μείωση αυτή αναμένεται να πλήξει περισσότερο τις αναπτυγμένες από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η παρούσα κρίση κινεί σε μηδενικό ή και αρνητικό ρυθμό την ανάπτυξη στην παγκόσμια οικονομία, με εξαίρεση την Κίνα, την Ινδία και μερικές άλλες νέες βιομηχανικές χώρες. Η παγκόσμια οικονομία αναμένεται να συρρικνωθεί το 2012 σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) προβλέπεται να μειωθεί στις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ, 2010).

Η οικονομική κρίση, σε παγκόσμια κλίμακα, θέτει σε καθεστώς ευπρόσβλητης εργασίας το ήμισυ σχεδόν των εργατών, οι οποίοι βρίσκονται σε κίνδυνο απώλειας της εργασίας και συνεπώς σε κατάσταση εργασιακής ανασφάλειας. Από τα τέλη του 2008 η ανεργία άρχισε να αυξάνεται. Ο αριθμός των φτωχών εργαζομένων θα αυξηθεί παγκόσμια κατά 200 εκατομμύρια και θα ανέλθει στο επίπεδο των 700–800 εκατομμυρίων. Η κατάσταση αυτή, όπως περιγράφηκε παραπάνω, απειλεί κυρίως τις χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης, καθώς και στο εσωτερικό των χωρών τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα, ενώ αποδεικνύει τρία βασικά αλληλοσυνδεόμενα προβλήματα:

- Την αυξανόμενη τάση των ανισοτήτων στο εσωτερικό των χωρών,

- Την ανισοτιμία στις συνθήκες κοινωνικής προστασίας και υγείας, και
- Τα επείγοντα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής και της οικολογικής υποβάθμισης (Οικονομική κρίση el.wikibooks 2012).

Κεφάλαιο 2: Πώς η οικονομική κρίση επηρέασε την κυπριακή οικονομία.

2.1 Επιπτώσεις στην Κυπριακή οικονομία:

Το 2007 για την κυπριακή οικονομία ήταν ένα έτος με εντυπωσιακούς ρυθμούς ανάπτυξης και αξιόλογους μακροοικονομικούς δείκτες, με μοναδική εξαίρεση το ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών. Υπήρξε δημοσιονομικό πλεόνασμα της τάξης του 1.5%, δημόσιο χρέος κάτω του 60%, πληθωρισμός 2.2%, ανεργία μόλις 3.9% και κατά κεφαλή εισόδημα στο 92% του μέσου κοινοτικού όρου σε μονάδες αγοραστικής αξίας. Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ παρέμενε σε υψηλά επίπεδα στο 4.4% για το 2007 έναντι 3.8% για το 2006. Το “ντόμινο” των εξελίξεων στην παγκόσμια αγορά το 2008 δεν ήταν δυνατόν να μην επηρεάσει και την οικονομία της Κύπρου. Η παρούσα κατάσταση της διεθνούς οικονομίας και η αβεβαιότητα για το μέλλον της Ευρωζώνης έχουν αυξήσει δραματικά τους κινδύνους για την Κυπριακή οικονομία. Η κρίση χρέους που έχει επηρεάσει την Κύπρο, κατά κύριο λόγο μέσω της αύξησης του κόστους δανεισμού (εσωτερικού και εξωτερικού), έχει επιφέρει σημαντική πίεση στις δημοσιονομικές αρχές, αφού η Κυπριακή Δημοκρατία αδυνατεί να δανειστεί σε ευνοϊκούς όρους. Η αδυναμία των τραπεζών να πετύχουν αύξηση της κεφαλαιακής τους επάρκειας στο 9% λόγω των υποχρεώσεων που επέβαλλε η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών σε συνδυασμό με το κούρεμα των ελληνικών ομολόγων και τις απώλειες που σήμαινε αυτό για τις τράπεζες δημιούργησε ένα έλλειμμα περίπου 5 δισ. ευρώ, για Λαϊκή και Κύπρου και σε συνδυασμό με τα δημοσιονομικά ελλείματα του κράτους οδήγησαν την οικονομία στον μηχανισμό στήριξης με όλα τα καταστροφικά αποτελέσματα.

Οι διεθνείς οικονομικές αναταραχές αρχικά επηρέασαν ήπια το χρηματοπιστωτικό κλάδο της Κύπρου, διότι το σύστημα λειτουργούσε με εσωστρέφεια κάτι που σημαίνει ότι οι Κυπριακές τράπεζες δεν ήταν αρκετά εκτεθειμένες σε τοξικά προϊόντα και εξωτερικό δανεισμό. Συνέπεια των διεθνών εξελίξεων ήταν να αυξηθεί το κόστος δανεισμού του χρήματος στην Ευρώπη αλλά και στην παγκόσμια αγορά, γεγονός το οποίο δεν μπορούσε να μην επηρεάσει την Κύπρο.

Παρόλο που η Κύπρος θεωρούνταν ένα υγιές κράτος με καλή οικονομία και με ένα ασφαλές τραπεζικό τομέα η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη είχε ιδιαίτερες επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία λόγω της διασύνδεσής της με την ελληνική. Οι Κυπριακές

τράπεζες ήρθαν αντιμέτωπες με την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους και την απομείωση των ελληνικών ομολόγων, με τη σημαντική αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και των προβλέψεων, λόγω της επιδεινούμενης οικονομικής κατάστασης στην Ελλάδα, αλλά και τις δύσκολες οικονομικές συνθήκες της κυπριακής αγοράς. Τα δημόσια οικονομικά βρίσκονται σε αδιέξοδο, και οι συνεχείς υποβαθμίσεις της Κυπριακής Οικονομίας από τους οίκους αξιολόγησης έχουν επηρεάσει την Κυπριακή οικονομία. Την έχουν οδηγήσει εκτός αγορών αφού η Κυπριακή Δημοκρατία αδυνατεί να δανειστεί σε ευνοϊκούς όρους και κατ' επέκταση το κράτος με βάση τους όρους του συστήματος δεν μπορεί να δανειστεί χρήματα όπως έπραττε στο παρελθόν για να αναχρηματοδοτεί το χρέος, παρά μόνο διαμέσου διακρατικής συμφωνίας.

Η ανεργία στη Κύπρο έχει διπλασιαστεί μέσα σε τρία χρόνια, από 3.4% το 2008, σε 7.2% το 2011, με πολύ μεγαλύτερα ποσοστά στην ανεργία των νέων. Ο αριθμός των ανέργων ήταν 14.3 χιλιάδες άτομα το 2008 και το 2011 κυμένεται γύρω στις 30,000 και το 2012 γύρω στις 53000, σε ποσοστό 12,1% του εργατικού δυναμικού. Οι προβλέψεις δείχνουν ότι ο αριθμός των ανέργων αναμένεται να αυξηθεί τα επόμενα χρόνια φθάνοντας μέχρι και 40% σχεδόν ο ένας στους δύο δεν θα δουλεύει.

Το δημοσιονομικό έλλειμμα αυξήθηκε σημαντικά τα τελευταία τρία χρόνια, όπως θα ήταν αναμενόμενο λόγω των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, από πλεόνασμα 0.9% το 2008, σε έλλειμμα -6.0% το 2009, και -5.2% το 2010. Θα πρέπει να σημειωθεί, όμως, ότι παρά την αύξηση που είχε το δημοσιονομικό έλλειμμα, παραμένει πιο χαμηλό από το μέσο όρο της ευρωζώνης, 6.0% το 2010 και το ίδιο ισχύει και για το δημόσιο χρέος το οποίο ήταν 60.8% του ΑΕΠ το 2010, ενώ ο μέσος όρος του δημόσιου χρέους στην ευρωζώνη ήταν 85.5%. Σύμφωνα με τα στοιχεία του υπουργείου Οικονομικών, το έλλειμμα για την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2012 μειώθηκε κατά 212,6 εκατομμύρια ευρώ, σε σχέση με το 2011, πέφτοντας στο 4,9% του ΑΕΠ έναντι 6,1% το 2011. Πρόκειται για το χαμηλότερο επίπεδο από τα πλεονάσματα του 2008 και σαφώς χαμηλότερο από τον αναθεωρημένο στόχο του υπουργείου για έλλειμμα 5,8% το 2012.

Η μείωση του ελλείμματος αποδίδεται κυρίως στις περικοπές δαπανών, λόγω της εφαρμογής των μνημονιακών μέτρων από το Δεκέμβριο του 2012.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκτιμά επίσης ότι η κυπριακή οικονομία θα συρρικνωθεί κατά 2,8% το τέταρτο τρίμηνο του 2012 και κατά 0,4% το τέταρτο τρίμηνο του 2013. Για το 2017, προβλέπει ότι η οικονομία θα αναπτυχθεί με ρυθμό

2%. Το ΔΝΤ αναμένει ότι ο πληθωρισμός θα διαμορφωθεί στο 3,5% το τρέχον έτος και στο 2,2% το 2013 (το 2011 ο πληθωρισμός είχε διαμορφωθεί στο 3,5%), ενώ η ανεργία προβλέπει πως θα ανέλθει στο 11,7% το 2012 και στο 12,5% το 2013, από 7,8% που είχε κλείσει το 2011. Επίσης, εκτιμά ότι το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών θα παρουσιάσει έλλειμμα 3,5% το 2012 και έλλειμμα 2% το 2013, από έλλειμμα 10,4% το 2011 (ΔΝΤ 9/10/2012).

2.2 Τα κυριότερα διαρθρωτικά προβλήματα της οικονομίας:

Στην Κύπρο και οι δύο παράγοντες βρίσκονται σε αποσύνθεση (τράπεζες και δημόσιος τομέας) . Από την μια οι τράπεζες που για πολλά χρόνια αποτελούσαν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας, εξαπλώθηκαν, σημείωσαν κέρδη, συνέβαλαν στην ευμάρεια, αλλά έγιναν ανεξέλεγκτα μεγάλες. Από την άλλη και ο δημόσιος τομέας της Κύπρου νοσεί. Στα χρόνια των παχέων αγελάδων αυξήθηκαν οι προσλήψεις στο δημόσιο και τώρα η κυβέρνηση καλείται να πληρώσει το λογαριασμό με αποτέλεσμα η Κύπρος να βρεθεί σε δυσμενή θέση.

Η οικονομική κρίση στην Κύπρο οφείλεται κυρίως στα ακόλουθα διαρθρωτικά προβλήματα:

1). Στα Δημόσια Οικονομικά και Κυβερνητική πολιτική:

α. Το χρέος από 48% του ΑΕΠ ή €8,5 δις ευρώ το 2008, εκτινάχθηκε σε 75% ή €13,2 δις ευρώ το πρώτο τρίμηνο του 2012, παρουσιάζοντας αυξητικές τάσεις μέχρι το τέλος του έτους!

β. Από τη μια η αδυναμία της κυβέρνησης να αντιληφθεί εγκαίρως τον κίνδυνο και από την άλλη η αναποφασιστικότητα της, είχαν ως αποτέλεσμα τη μη λήψη των απαραίτητων μέτρων στον κατάλληλο χρόνο.

γ. Η αδυναμία του κράτους να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα διαχρονικά διαρθρωτικά του προβλήματα άφησε απροστάτευτη την Κυπριακή Οικονομία.

δ. Η μη διεκδίκηση από την Κυβέρνηση, στη σύνοδο του EUROGROUP στις 26 Οκτωβρίου 2011, εξαίρεσης των τραπεζών μας από το κούρεμα του Ελληνικού χρέους, κάτι που μπορούσαμε να είχαμε κάνει, συνέβαλε ουσιαστικά στην κρίση του τραπεζικού συστήματος.

2). Τράπεζες

α. Βασική παράμετρος του προβλήματος είναι ο ανεξέλεγκτος, λόγω αδυναμίας του υφιστάμενου ρυθμιστικού πλαισίου, από την Πολιτεία και ο αλόγιστος, λόγω της

συμπεριφοράς που ανέπτυξαν τα τελευταία χρόνια τα τραπεζικά μας ιδρύματα, δανεισμός των τραπεζών σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις στην Κύπρο. Σήμερα, είμαστε πρώτοι ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με 130% και 140% δανεισμό σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις αντίστοιχα, ενώ ο μέσος όρος στην ΕΕ είναι κάτω από 75%!

β. Εξίσου σημαντική παράμετρος, είναι η συγκέντρωση του 45% των δανείων των δύο μεγάλων τραπεζών μας στην ελλαδική αγορά, καθώς επίσης και η αγορά ομολόγων του ελληνικού δημοσίου χρέους ίσου με το 35% του ΑΕΠ της Κύπρου!

3). Επιπτώσεις:

Οι προαναφερθέντες παράγοντες οδήγησαν στις εξής σοβαρές, για τον τόπο, συνέπειες:

- α. Ύφεση στην ανάπτυξη με αρνητικά πρόσημα ως προς τη διεύρυνση του εθνικού μας πλούτου.
- β. Κάθετη μείωση των επενδύσεων.
- γ. Καλπάζουσα ανεργία, ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέους.
- δ. Συνεχής μείωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.
- ε. Ψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα και κατακόρυφη αύξηση του δημόσιου χρέους.
- στ. Κλονισμός της εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα και επιδείνωση της θέσης και της εικόνας της Κύπρου σε διεθνές επίπεδο.
- ζ. Έλλειψη ρευστότητας στην κυπριακή αγορά και υψηλό κόστος χρήματος.

2.3 Επιπτώσεις στα βασικά μεγέθη της μακροοικονομίας κατά την οικονομική κρίση.

1) Το Μακροοικονομικό Πλαίσιο της οικονομικής κατάστασης:

Η κυπριακή οικονομία εξακολουθεί να αξιολογείται δυσμενώς από τους διεθνείς οργανισμούς και οίκους αξιολόγησης. Οι υποβαθμίσεις της κυπριακής οικονομίας, που έγιναν τους τελευταίους δεκαπέντε μήνες, λόγω των τεράστιων αναγκών κεφαλαιοποίησης των κυπριακών τραπεζών καθώς και των δημοσιονομικών και διαρθρωτικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει, συνεχίζουν να πλήττουν καίρια την κυπριακή οικονομία. Ως επακόλουθο, η Κυβέρνηση έχει χάσει πρόσβαση στις διεθνείς αγορές χρηματοδότησης. Συνεχίζει να έχει πολύ περιορισμένη πρόσβαση σε

χρηματοδότηση αποκλειστικά από την εγχώρια αγορά, με σχετικά υψηλό κόστος. Η αύξηση των επιτοκίων δανεισμού του δημόσιου τομέα επιφέρει ανάλογες αυξήσεις στα επιτόκια δανεισμού του ιδιωτικού τομέα επηρεάζοντας δυσμενώς την αναπτυξιακή προοπτική της κυπριακής οικονομίας. Παράλληλα, η πιστωτική επέκταση έχει συρρικνωθεί κυρίως λόγω της τεράστιας απώλειας κεφαλαίων που οι κυπριακές τράπεζες έχουν υποστεί από το κούρεμα των ελληνικών ομολόγων του δημοσίου (πέραν των €4.5 δις) καθώς και από άλλες σημαντικές απώλειες (επίσης πέραν των €4 δις) που και πάλιν σχετίζονται με τα ελληνικά τραπεζικά και τη διασύνδεση του με τις κυπριακές τράπεζες. Με βάση τα πιο πάνω, και κυρίως για στήριξη του τραπεζικού μας τομέα και για κάλυψη των χρηματοδοτικών μας αναγκών η Κυβέρνηση ζήτησε την ένταξή μας στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας.

Δραματική είναι η κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει οι Κύπριοι. Η Οικονομική Κρίση, σε συνδυασμό με την αύξηση των τιμών και τη στασιμότητα των μισθών, έχει γονατίσει τα νοικοκυριά. Τα τελευταία χρόνια, όλα άρχισαν να κινούνται αρνητικά και η παραγωγικότητα έχει μειωθεί επικίνδυνα. Οι αυξήσεις στις τιμές των αγαθών είναι μεγαλύτερες από τις αυξήσεις στους μισθούς, γεγονός που οδήγησε τους πολίτες σε αδιέξοδο. Τραγικές είναι οι εκτιμήσεις για το 2012 και το 2013, αφού η αγοραστική δύναμη του κοινού είναι κατά πολύ μικρότερη από προηγούμενες χρονιές. Το Μακροοικονομικό Πλαίσιο της οικονομικής κατάστασης είναι:

– Ρυθμός ανάπτυξης για το 2012:

– - 0.5% (Πρόβλεψη Υπουργείου Οικονομικών)

– -1.0 % (Πρόβλεψη Διεθνές Νομισματικού Ταμείου, Άρθρο IV)

– Περαιτέρω επιτάχυνση τα επόμενα χρόνια – εξαγωγές υπηρεσιών κύριος μοχλός

– Ανεργία αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω το 2012 και να ξεπεράσει το 9,5%. Η ανεργία αναμένεται να δείξει σημεία αποκλιμάκωσης από το 2014.

– Πληθωρισμός αναμένεται να παραμείνει σε υψηλά επίπεδα, γύρω στο 3% το 2012, λόγω των νέων φορολογικών αυξήσεων καθώς και των υψηλών τιμών των ενεργειακών προϊόντων, και ακολούθως να επιβραδυνθεί στο 2% το 2013-14.

Ο δομικός πληθωρισμός (εξαιρουμένων των ενεργειακών προϊόντων, των φρούτων και λαχανικών και των φορολογιών) παραμένει σε χαμηλά σχετικά επίπεδα.

– Μείωση του ελλείμματος του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (υπουργείο οικονομικών, 2012).

2) ΟΙ βραχυπρόθεσμοι Δείκτες της Κυπριακής Οικονομίας, τα βασικά μεγέθη της μακροοικονομίας και το πώς επηρεάστηκαν αυτά:

α) Ρυθμός ανάπτυξης:

Ο ρυθμός ανάπτυξης στα οικονομικά μιας χώρας αναφέρεται στην αύξηση της πραγματικής παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών σε μία οικονομία με την πάροδο του χρόνου. Κατά σύμβαση, ως μέτρο ή δείκτης της ανάπτυξης ορίζεται ο μακροχρόνιος μέσος ποσοστιαίος ρυθμός αύξησης του πραγματικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται σε πραγματικούς όρους, δηλαδή διορθωμένους ως προς τον πληθωρισμό, και όχι σε ονομαστικούς όρους. Η ανάπτυξη αναφέρεται στη μακροχρόνια τάση (δεκαετίες, αιώνες) και όχι στη βραχυχρόνια διακύμανση (τρίμηνα, εξάμηνα, έτη) του παραγόμενου προϊόντος

Η Κυπριακή οικονομία προβλέπεται να παρουσιάσει παρατεταμένη ύφεση τα επόμενα 2 χρόνια (2013-14) και σταδιακή ανάκαμψη μετά το 2015.

Ο ρυθμός ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας με τη λήψη μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης(2012-13) υπολογίζεται να είναι αρνητικός και να κυμανθεί γύρω στο 2.4% το 2012 και γύρω στο -3.5% το 2013.

Προβλέπεται ότι η οικονομία θα παρουσιάσει περαιτέρω συρρίκνωση το 2014 με το ρυθμό ανάπτυξης να συνεχίζει να είναι αρνητικός και να κυμανθεί γύρω στο -1%.

Βασικοί ανασταλτικοί παράγοντες στην πορεία ανάκαμψης της κυπριακής οικονομίας είναι οι ακόλουθοι:

Η δημοσιονομική εξυγίανση, η οποία βραχυπρόθεσμα, θα επιδράσει ανασταλτικά στην ιδιωτική κατανάλωση

Η αναμενόμενη συγκράτηση συγκράτηση της πιστωτικής επέκτασης επέκτασης προς την οικονομία

Η αναπόφευκτη διόρθωση στον κατασκευαστικό και τραπεζικό τομέα

Το ολοένα και πιο αρνητικό κλίμα εμπιστοσύνης στην κυπριακή οικονομία από ξένους και κύπριους επενδυτές λόγω των χρόνιων προβλημάτων ανταγωνιστικότητας, της δυσμενούς κατάστασης των δημόσιων οικονομικών καθώς και των προκλήσεων στον τραπεζικό τομέα.

Οι αρνητικές επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και το κλίμα εμπιστοσύνης που παρατηρείται μεταξύ των καταναλωτών καθώς και της δυσκαμψίας στην αντιμετώπιση των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων.

□ Η αρνητική αυτή προοπτική προβλέπεται να αναστραφεί κατά το 2015 όπου ο ρυθμός ανάπτυξης προβλέπεται να είναι θετικός και να κυμανθεί γύρω στο 1%. Προϋπόθεση αποτελεί η διόρθωση των δημοσίων οικονομικών και η ανακεφαλαιοποίηση και εκσυγχρονισμός του τραπεζικού τομέα.

Διάγραμμα 1 □ Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ

ΕΤΟΣ	ΤΡΙΜΗΝΟ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	ΑΕΠ διορθωμένο ως προς τις εποχικές διακυμάνσεις και τις εργάσιμες μέρες	
		Σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (Ποσοστιαία αλλαγή)	Σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο (Ποσοστιαία αλλαγή)	Σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (Ποσοστιαία αλλαγή)
2008	1ο	4.9	0.9	4.7
	2ο	4.1	0.9	4.3
	3ο	3.4	0.2	3.4
	4ο	2.0	0.1	2.0
2009	1ο	0.6	-0.9	0.2
	2ο	-2.1	-1.3	-2.0
	3ο	-2.8	-0.6	-2.7
	4ο	-3.1	-0.1	-2.9
2010	1ο	-0.3	1.3	-0.7
	2ο	0.9	0.3	0.9
	3ο	2.2	0.9	2.4
	4ο	2.4	0.2	2.7
2011	1ο	1.7	0.2	1.7
	2ο	1.6	0.1	1.4
	3ο	-0.3	-0.8	-0.3
	4ο	-0.8	-0.1	-0.6
2012	1ο	-1.6	-0.7	-1.6
	2ο	-2.7	-0.9	-2.5
	3ο	-2.0	-0.6	-2.3
	4ο	-3.4	-1.1	-3.3

β) Πληθωρισμός

Είναι η μείωση της αγοραστικής αξίας του χρήματος η αύξηση των τιμών σε μια σειρά καταναλωτικών αγαθών, υπηρεσιών. Το 2012 ο πληθωρισμός υπολογίζεται

υπολογίζεται ότι θα κυμανθεί γύρω στο 3.4%, παρά τη συρρίκνωση της εσωτερικής ζήτησης έναντι 3.3% τον προηγούμενο χρόνο λόγω κυρίως αύξησης του συντελεστή Φ.Π.Α. κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες, της αύξησης στο φόρο κατανάλωσης για καπνικά προϊόντα καθώς και στις αυξήσεις των τιμών των ενεργειακών προϊόντων.

Για το 2013 ο πληθωρισμός προβλέπεται να μειωθεί και να κυμανθεί γύρω στο 1½% λόγω συρρίκνωσης της ζήτησης σε συνδυασμό με την αποκλιμάκωση των πιο πάνω παραγόντων. Για τη διετία 2014-2015, ο πληθωρισμός εκτιμάται ότι θα διατηρηθεί στα επίπεδα του 2013 γύρω στο 1½%. Διάγραμμα 2.

Πληθωρισμός στην Κύπρο και στη ζώνη του ευρώ (ΕνΔΤΚ ετήσια μεταβολή, %)

	Κύπρος	ζώνη του ευρώ
Απρ-12	3.60	2.60
Μαρ-12	3.50	2.70
Φεβ-12	3.10	2.70
Ιαν-12	3.10	2.70
Δεκ-11	4.20	2.70
Νοε-11	4.00	3.00
Οκτ-11	3.20	3.00
Σεπ-11	2.50	3.00
Αυγ-11	2.70	2.50
Ιουλ-11	3.50	2.50
Ιουν-11	4.50	2.70
Μαϊ-11	4.10	2.70
Απρ-11	3.50	2.80
Μαρ-11	3.24	2.68
Φεβ-11	3.14	2.43
Ιαν-11	3.03	2.32
Δεκ-10	1.95	2.21
Νοε-10	1.73	1.92
Οκτ-10	3.25	1.95
Σεπ-10	3.64	1.88
Αυγ-10	3.44	1.58
Ιουλ-10	2.73	1.73
Ιουν-10	2.12	1.49
Μαϊ-10	1.85	1.69
Απρ-10	2.53	1.64

(υπουργείο οικονομικών -Υπουργός Οικονομικών Νοέμβριος 2012)

γ) Ποσοστό ανεργίας

Η οικονομική κρίση αυτόματα φέρνει και μεγάλα ποσοστά ανεργίας. Αυτό συμβαίνει διότι πολλές επιχειρήσεις κλείνουν ή στο όνομα της οικονομικής κρίσης κάνουν

περικοπές. Για την κρίση που διανύουμε το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε αρχικά στις ΗΠΑ, αργότερα μετατοπίστηκε και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι φυσιολογικό να αυξηθεί η ανεργία καθώς ο πρώτος κλάδος που συνήθως πλήττεται από τις κρίσεις είναι ο κατασκευαστικός.

Η ιστορική εμπειρία έχει υποδείξει ότι οι νέοι, οι μετανάστες και οι εργαζόμενοι που βρίσκονται λίγα χρόνια πριν την σύνταξη είναι αυτοί που πλήττονται πρώτοι από την ανεργία. Δεν είναι μόνο ο κατασκευαστικός κλάδος αυτός που πλήττεται αλλά συνεχίζει και συμπαράσφρει και άλλους, όπως είναι οι τράπεζες, οι βιομηχανίες κτλ. Σύμφωνα με ανακοίνωση της Κυπριακής Στατιστικής Υπηρεσίας, το τέταρτο τρίμηνο του 2012, ο αριθμός των εργαζομένων ανερχόταν στις 389,1 χιλιάδες άτομα (άνδρες 203,7 χιλιάδες και γυναίκες 185,4 χιλιάδες) και ο αριθμός των ανέργων στις 56,7 χιλιάδες άτομα (άνδρες 30,9 χιλιάδες και γυναίκες 25,7 χιλιάδες). Το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών ήταν 69,8% (άνδρες 75,6% και γυναίκες 64,4%) παραμένοντας στα ίδια επίπεδα με το προηγούμενο τρίμηνο του 2012, που ήταν 70,0% (άνδρες 76,3%, γυναίκες 64,2%) και σημειώνοντας μείωση από το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011, που ανερχόταν σε 72,1% (άνδρες 77,5% και γυναίκες 67,2%). Το ποσοστό ανεργίας ανερχόταν σε 12,7% του εργατικού δυναμικού (άνδρες 13,2% και γυναίκες 12,2%) σημειώνοντας αύξηση από το προηγούμενο τρίμηνο του 2012, όταν ήταν 12,1% (άνδρες 12,3%, γυναίκες 11,8%) και το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011, που ήταν 8,9% (άνδρες 9,8% και γυναίκες 8,0%). Επίσης, το ποσοστό ανεργίας για τους νέους 15-24 ετών ήταν 32,0% του εργατικού δυναμικού των ηλικιών αυτών σημειώνοντας αύξηση από το προηγούμενο τρίμηνο του 2012, που ήταν 26,4% και το αντίστοιχο τρίμηνο του 2011, όταν ανερχόταν σε 26,0%.

Νέο ρεκόρ κατέγραψε ο αριθμός των ανέργων στην Κύπρο τον Φεβρουάριο 2013, ενισχύοντας τις ανησυχίες για επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων

Με βάση τα στοιχεία που τηρούνται στα Επαρχιακά Γραφεία Εργασίας, ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων στο τέλος Φεβρουαρίου 2013, έφτασε τα 46.109 πρόσωπα. Με βάση τα στοιχεία διορθωμένα για εποχικές διακυμάνσεις που δείχνουν την τάση της ανεργίας, ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέργων το Φεβρουάριο 2013 αυξήθηκε στα 40.723 πρόσωπα σε σύγκριση με 40.340 τον προηγούμενο μήνα.

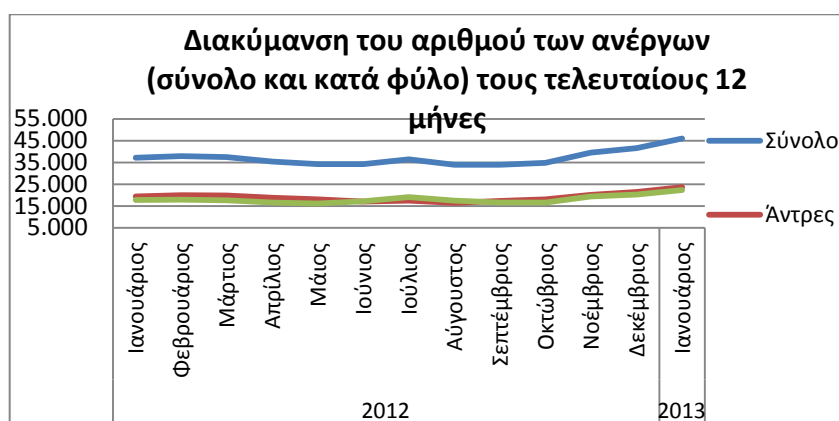
Σε σύγκριση με το Φεβρουάριο του 2012 σημειώθηκε αύξηση 8.235 προσώπων ή 21,7% που αποδίδεται κυρίως στους τομείς του εμπορίου (αύξηση 1.982 ανέργων),

των δραστηριοτήτων υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης (αύξηση 1.436), της δημόσιας διοίκησης (αύξηση 961), των κατασκευών (αύξηση 679), της μεταποίησης (αύξηση 646), καθώς επίσης και στους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας όπου σημειώθηκε αύξηση 630 ανέργων.

Τα νέα στοιχεία της Eurostat αποτυπώνουν τη ραγδαία επιδείνωση των συνθηκών στην αγορά εργασίας, από τον Ιούνιο, όταν η Κύπρος υπέβαλε αίτηση για στήριξη από τον μηχανισμό. Έκτοτε, το ποσοστό της ανεργίας καταγράφει συνεχή άνοδο.

Έτσι, τον Μάρτιο του 2013, το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 14,2% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ πέρσι τον ίδιο μήνα είχε διαμορφωθεί στο 10,7%.

Το ποσοστό των ανέργων αντρών ανήλθε στο 14% και των γυναικών στο 14,3%. Το ποσοστό ανεργίας ανάμεσα στους νέους (κάτω των 25 ετών) αναρριχήθηκε στο 32,3% (Eurostat, η Κύπρος ανεργία στην 2013) .

Διάγραμμα ανεργίας 2012 – 2013 (γραφείο εργασίας 1/1/2013).

δ) Ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ

Το ΑΕΠ είναι το συνολικό εισόδημα όλων των μελών της οικονομίας (Mankiw, 2002, σελ. 61) Το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν) ως δείκτης που μπορεί να μετράει την δυνατότητα μιας οικονομίας να παράγει αγαθά-προϊόντα και υπηρεσίες, είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που καθρεπτίζει την οικονομική κατάσταση κάθε κράτους. Οι τελευταίες προβλέψεις του Κέντρου Οικονομικών Ερευνών δείχνουν ότι η Κυπριακή οικονομία θα καταγράφει περαιτέρω συρρίκνωση το τελευταίο τρίμηνο του 2012, καθώς και ολόκληρο το 2013. Με βάση αποκλειστικά τις ιστορικές σχέσεις μεταξύ ανάπτυξης της Κυπριακής οικονομίας και ενός μεγάλου αριθμού εγχώριων και διεθνών μακροοικονομικών δεικτών, ο ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ το τέταρτο τρίμηνο προβλέπεται να είναι -2,3%, με την πρόβλεψη για ολόκληρο το

2012 να διαμορφώνεται στο -2,1%. Επιπλέον, συνδυάζοντας οικονομετρική ανάλυση των ιστορικών δεδομένων με ένα δημοσιονομικό πολλαπλασιαστή (fiscal multiplier) που ενσωματώνει τις αρνητικές επιπτώσεις των μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής στην οικονομική δραστηριότητα που αναμένονται από την εφαρμογή του Μνημονίου, προβλέπεται ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ της τάξης του -2,4% και -3,9% το 2012 και 2013, αντίστοιχα. Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ είναι συνεχώς μειούμενος με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται συνεχώς η οικονομική κατάσταση στην Κύπρο. Επειδή ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ είναι και ένα στοιχείο της οικονομικής κατάστασης στην χώρα και όχι μόνο της ευημερίας των πολιτών, φαίνεται ότι η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει βαθιά την χώρα (Πανεπιστήμιο Κύπρου- Προοπτικές της Κυπριακής Οικονομίας για το 2012).

ε) Μεταβολή πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος νοικοκυριών

Η χρηματοοικονομική πίεση που ασκείται στα νοικοκυριά είναι ουσιαστικά το χάσμα μεταξύ εισοδημάτων και των βασικών αναγκών του νοικοκυριού, το οποίο συνεχώς διευρύνεται από την ακρίβεια και την κερδοσκοπία. Το έλλειμμα αυτό δεν καλύπτεται από πραγματικά εισοδήματα ή άλλες εισοδηματικές ενισχύσεις αλλά συνήθως καλύπτεται με τραπεζικό δανεισμό, ο οποίος οδηγεί ουσιαστικά τα νοικοκυριά σε επιβίωση με δανεικά. Ο δανεισμός είναι ουσιαστικά η διαχείριση των ταμειακών ροών κάθε οικονομικής μονάδας και η δυνατότητα αύξησης της ταμειακής του ρευστότητας για την κάλυψη τρεχουσών αναγκών από μελλοντικά εισοδήματα. Αυτό υπονοεί την ικανότητα εξυπηρέτησης του δανειακού χρέους.

ζ) Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι πολύ σημαντικός δείκτης καθώς δείχνει σε τι κατάσταση βρίσκεται η κάθε χώρα. Τα στοιχεία για το πρώτο τρίμηνο του 2011 δεικνύουν μικρή επιδείνωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2010. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε στα 673 εκ. ευρώ ή στο 15,3% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με 14,7% του ΑΕΠ το αντίστοιχο τρίμηνο του 2010. Η χειροτέρευση αυτή οφείλεται, κυρίως, στην αύξηση του εμπορικού ισοζυγίου, λόγω της αυξημένης ζήτησης και, επομένως, αυξημένων εισαγωγών αγαθών και της αύξησης των εισαγωγών που προέρχονται από τις αυξημένες τιμές των πετρελαιοειδών. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών το 2011 αναμένεται να χρηματοδοτηθεί από τις άμεσες και λοιπές επενδύσεις. Το 2011 ως σύνολο, το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

αναμένεται να ανέλθει στο 7% περίπου του ΑΕΠ, λόγω αύξησης στον τουρισμό και της συγκράτησης της εγχώριας ζήτησης μετά τα γεγονότα του Ιουλίου 2011.

η) Ισοζύγιο Πληρωμών

Το 1ο εννεάμηνο του 2012, το έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών ανήλθε στα €1.018, 1εκ (5.7% του ΑΕΠ) σε σχέση με €875,9εκ (4.9% του ΑΕΠ) το 1ο εννεάμηνο του 2011.

θ) Αγορά Εργασίας

Κατά το 1ο εννεάμηνο του 2012, η απασχόληση σε άτομα και ώρες μειώθηκε κατά 2.9% και 3%, αντίστοιχα σε σχέση με το αντίστοιχα τον Ιανουάριο του 2012. Ο αριθμός των κενοθήσεων θέσεων μειώθηκε σε 2,622 θέσεις τον Ιανουάριο του 2013 από 4,092 θέσεις τον αντίστοιχο μήνα του 2012.

Οι βραχυπρόθεσμοι Δείκτες της Κυπριακής Οικονομίας που παρουσιάστηκαν πιο πάνω επιβεβαιώνουν πως η οικονομία θα συρρικνωθεί το 2012 και το 2013, πιθανότατα περισσότερο από ότι αναμένεται και από τις πιο απαισιόδοξες προβλέψεις. Οι τελευταίες εξελίξεις στην ΕΕ και τα δημοσιονομικά μέτρα αναμένεται πως θα επηρεάσουν αρνητικά την ανάπτυξη. Η αβεβαιότητα για την οικονομία, και συνεπώς και για τις προβλέψεις, είναι μεγάλη, και ακόμη πιο σημαντική για χρονικό ορίζοντα μέχρι και το 2013.

η) Προϋπολογισμός 2013 –Βασικά Μεγέθη

Έσοδα:

Οριακή αύξηση των εσόδων στα €5.860 εκ. σε σύγκριση με αναθεωρημένα έσοδα ύψους €5.786 εκ. το 2012, δηλαδή αναμένεται να παρουσιάσουν μικρή μόνο αύξηση ύψους 1.3% σε σύγκριση με αύξηση ύψους 1.6 % το 2012 παρά την προώθηση μέτρων αύξησης των εσόδων λόγω συρρίκνωσης της προβλεπόμενης οικονομικής δραστηριότητας δραστηριότητας και κατά συνέπεια συνέπεια μείωση της κατανάλωσης.

Δαπάνες:

Το σύνολο των προϋπολογιζόμενων δαπανών του Προϋπολογισμού του 2013 ανέρχεται στα €7.014 εκ. Σε σύγκριση σύγκριση με προϋπολογιζόμενες δαπάνες δαπάνες ύψους €7.449 εκ. Το 2012, δηλαδή παρουσιάζουν μείωση ύψους 5.8% (Υπουργείο Οικονομικών Βραχυπρόθεσμοι Οικονομικοί και Χρηματοοικονομικοί Δείκτες 2013).

2.4 Οι προοπτικές της Κυπριακής οικονομίας:

Οι προοπτικές της κυπριακής οικονομίας για τα επόμενα χρόνια 2012-2013 διαφαίνονται ακόμα πιο αρνητικές λαμβάνοντας υπ' όψη τις επιπτώσεις των δημοσιονομικών μέτρων τα οποία έχουν ληφθεί, τη μειωμένη ζήτηση λόγω της εντεινόμενης κρίσης στις ευρωπαϊκές οικονομίες και τη κρίση του τραπεζικού τομέα στη Κύπρο, η οποία αρχικά παρουσιάζεται ως κρίση ρευστότητας, με συνέπεια τον περιορισμό των δανειοδοτήσεων, αλλά μετά τις εξελίξεις στην Ελλάδα, το κούρεμα καταθέσεων το μνημόνιο έχει ήδη μετατραπεί σε κρίση βιωσιμότητας του τραπεζικού συστήματος στη Κύπρο.

Αναλυτικά προοπτικές της κυπριακής οικονομίας:

- Αρνητικό εξωτερικό μακροοικονομικό περιβάλλον: κρίση χρέους στην Ευρωζώνη, χαμηλή ανάπτυξη, προβλήματα στον χρηματοοικονομικό τομέα.
 - Συγκράτηση του ρυθμού αύξησης των δημόσιων δαπανών κάτω από το δυνητικό ρυθμό αύξησης της οικονομίας – δέσμευση για αυστηρό προϋπολογισμό και το 2013.
 - Διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος το 2012 και περαιτέρω Μείωσης του στο ½% του ΑΕΠ το 2013
- Μεσοπρόθεσμα: Επίτευξη Μεσοπρόθεσμου Στόχου για
- Ισοζυγισμένο Διαρθρωτικό Έλλειμμα μέχρι το 2014
- Σταθεροποίηση του δημοσίου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ γύρω στο 72% το 2012 και μείωσης του γύρω στο 70% το 2013.

Με τις παραδοσιακές προσεγγίσεις και μέτρα θα χρειαστούν πολλά χρόνια, για να μπει η Κυπριακή οικονομία σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Θεωρούμε απαραίτητο να γίνουν οι διαρθρωτικές αλλαγές και οι μεταρρυθμίσεις εκείνες που θα εξυγιάνουν τα δημόσια οικονομικά και θα εξαλείψουν τις αιτίες που δημιουργούν αυξητικές τάσεις στο Δημόσιο Χρέος (Υπουργείο Οικονομικών Απρίλιος 2012).

Κεφάλαιο 3 Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις.

3.1 Ορισμός των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υιοθετήσει την μεθοδολογία του «στατιστικού ορισμού» των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και την έχει εμπλουτίσει με το ποιοτικό κριτήριο της ανεξαρτησίας του «οικονομικού ορισμού». Ως μικρομεσαία επιχείρηση, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ορίζεται εκείνη η επιχείρηση της οποίας ο αριθμός των μονίμων υπαλλήλων της είναι μικρότερος από 250 εργαζόμενους, ο ετήσιος κύκλος εργασιών της δεν υπερβαίνει τα 40.000.000 ευρώ και η αξία του ενεργητικού της δεν ξεπερνά τα 27.000.000 ευρώ. Τέλος το κριτήριο ανεξαρτησίας αναφέρει ότι δεν ανήκουν κατά ποσοστό 25% ή περισσότερο του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου σε μια επιχείρηση ή από κοινού σε περισσότερες επιχειρήσεις, οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στον ορισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (European Commission, 1996). Ο ορισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επεκτείνεται καθώς διακρίνει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις σε τρία υποσύνολα: (α) τις πολύ μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν από 0 έως 9 εργαζομένους, (β) τις μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν από 10 έως 99 εργαζομένους και (γ) τις μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν από 100 έως 250 εργαζομένους (Ορισμός MME europa.eu 2003).

3.2 Η σημασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων

Η επιχειρηματικότητα και οι μικρές επιχειρήσεις αποτελούν – ιδίως για την ευρωπαϊκή οικονομία – βασική πηγή θέσεων απασχόλησης, επιχειρηματικού δυναμισμού και καινοτομίας. Γύρω στα 25 εκατομμύρια MME στην Ευρώπη προσφέρουν πάνω από τα δύο τρίτα του συνόλου των θέσεων της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα. Αυτό σημαίνει ότι οι MME απασχολούν πάνω από 100 εκατομμύρια άτομα. Στις πιο δυναμικές MME μας αντιστοιχεί περίπου το 80% των θέσεων εργασίας που δημιουργούνται. Στην ίδια ακριβώς λογική το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2000) χαρακτηρίζει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ως τη ραχοκοκαλιά της ευρωπαϊκής οικονομίας. Η σημασία επομένως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων έχει αναγνωριστεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς οι επιχειρήσεις αυτές αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο και δυναμικότερο κομμάτι της επιχειρηματικής δραστηριότητας με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης (Deakins και Freel, 2007,

σ. 80). Οι ΜΜΕ αποτελούν την κινητήριου δύναμη της ανάπτυξης στην Ευρώπη και υπάρχουν περισσότερες από 20 εκατομμύρια ΜΜΕ: πάνω από το 99% του συνόλου των επιχειρήσεων είναι μικρές ή μεσαίες και 85% του συνόλου των θέσεων απασχόλησης που δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια είναι σε ΜΜΕ. Κατά τα τελευταία 5 χρόνια, οι ΜΜΕ κατέχουν τα δύο τρίτα της συνολικής ιδιωτικής απασχόλησης. Δεδομένης της σημασίας των ΜΜΕ, είναι σημαντικό να έχουν λόγο όταν οι ευρωπαϊκοί και εθνικοί φορείς χάραξης πολιτικής σχεδιάζουν τους κανόνες λειτουργίας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στο οποίο οι μικρές επιχειρήσεις και βιοτεχνίες καλούνται να εξελιχθούν και να αναπτυχθούν.

Συνεπώς, η σημαντικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μπορεί να προκύψει από τη συμβολή που έχουν οι τελευταίες στην τόνωση και στην αύξηση της απασχόλησης και επίσης σύμφωνα με έκθεση του ΟΟΣΑ (2002) προκύπτει ότι πάνω από το 50% της προστιθέμενης αξίας οφείλεται στην επιχειρηματική δραστηριότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στις χώρες μέλη του.

3.3 Ανάγκη στήριξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων:

Σε σχέση με την ανάλυση της σημασίας πύο πάνω των ΜΜΕ επιβάλλεται και είναι ανάγκη οι επιχειρήσεις να υποστηριχθούν αποτελεσματικά προκειμένου να ανταπεξέλθουν στην κρισιμότητα της κατάστασης και να διατηρηθούν ανοιχτές. Οι μικρές και μεσαίες εμπορικές επιχειρήσεις της χώρας μας βρίσκονται αντιμέτωπες με έναν πρωτοφανή συνδυασμό από κρίσιμα προβλήματα: έλλειψη ρευστότητας, δραματική μείωση του τζίρου, απειλή έξωσης, αστάθεια επιχειρηματικού και επενδυτικού περιβάλλοντος, αύξηση κόστους λειτουργίας, αύξηση ληξιπρόθεσμων και μη οφειλών σε Δημόσιο, τράπεζες και ασφαλιστικά ταμεία, κατάρρευση της εμπιστοσύνης στην εγχώρια αλλά και τη διεθνή αγορά, που θέτουν σε άμεσο κίνδυνο όχι μόνο την ανταγωνιστικότητά τους αλλά την ίδια τη βιωσιμότητά τους. Είναι περισσότερο από αναγκαίο οι μικρομεσαίοι επιχειρηματίες να υποστηριχθούν αποτελεσματικά, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στην κρισιμότητα της κατάστασης, να διατηρήσουν ανοιχτές τις επιχειρήσεις τους αλλά και τις θέσεις εργασίας που αυτές προσφέρουν και έτσι να διαφυλαχτεί όσο είναι δυνατόν ο επιχειρηματικός ιστός αλλά και η κοινωνική συνοχή στη χώρα μας. Η υποστήριξη στις εμπορικές επιχειρήσεις απαιτείται σήμερα να είναι αποτελεσματική, να καλύπτει όλους τους λειτουργικούς τομείς όπως φορολογικές, ασφαλιστικές, δανειακές και νομικές

υποχρεώσεις και να καταλήγει σε υποδείξεις με άμεση υλοποίηση ενός συνόλου από ενέργειες εφικτές και αποδοτικές.

3.4 Μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Κυπριακή οικονομία

Η οικονομία της Κύπρου κυριαρχείται από μικρές επιχειρήσεις και σχεδόν όλες οι επιχειρήσεις (99,9%) είναι ΜΜΕ. Οι ΜΜΕ αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της οικονομίας στην Κύπρο αλλά και στην Ευρώπη, προσφέροντας το 85% των θέσεων εργασίας (ΕΕ27 66,9%) και συνεισφέρουν το 75% του ΑΕΠ (ΕΕ27 58,4%).

Στην Κύπρο σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της απογραφής επιχειρήσεων που διεξήγαγε το Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών το 2005, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δηλαδή οι επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερο από 250 άτομα, αποτελούν το 99% των κυπριακών επιχειρήσεων οι οποίες στο σύνολο τους ανέρχονται σε 62.715 και απασχολούν 198.078 άτομα. Από το σύνολο αυτό οι μικρές επιχειρήσεις δηλαδή αυτές που απασχολούν κάτω από 10 άτομα, ανέρχονται σε 57.066 και αντιπροσωπεύουν το 90,83% του συνόλου των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και απασχολούν 107.442 άτομα (Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, 2012).

Με βάση τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 94% των επιχειρήσεων στην Κύπρο χαρακτηρίζονται πολύ μικρές επιχειρήσεις. Οι πολύ μικρές, οικογενειακές κατά το πλείστον, επιχειρήσεις στην Κύπρο αντιπροσωπεύουν ένα μεγάλο ποσοστό της επαγγελματικής δραστηριότητας και γενικότερα της οικονομίας και σίγουρα η συμβολή τους στη σταθερή και ανοδική πορεία ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας είναι πάρα πολύ σημαντική. Στην Κύπρο οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι το κύριο συστατικό της οικονομίας και αποτελούν τη βασική πηγή ανάπτυξης και δημιουργίας νέων θέσεων απασχόλησης.

Τα στοιχεία αυτά και μόνο δείχνουν τη σημασία και το ρόλο που διαδραματίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην κυπριακή οικονομία. Όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση αρκετά έγκαιρα συνειδητοποίησε τη σημαντικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων αναφορικά με τις δυνατότητες που έχουν λόγω της ευελιξίας τους και της απλής οργανωτικής δομής που τις χαρακτηρίζει στην αντιμετώπιση κρίσιμων οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων, έτσι και η Κυπριακή Κυβέρνηση αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μέσω των οποίων είναι δυνατή η παραπέρα οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

Η σημασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης γίνεται περισσότερο αντιληπτή όταν συγκεκριμενοποιείται ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας. Οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι ο μεγαλύτερος και δυναμικότερος τομέας με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης.

3.5 Μικρομεσαίες επιχειρήσεις και επιπτώσεις οικονομικής κρίσης.

Η οικονομική κρίση βρήκε τις περισσότερες Κυπριακές μικρομεσαίες και οικογενειακές επιχειρήσεις απροετοίμαστες. Οι επιπτώσεις αυτές επιδεινώθηκαν κατά πολύ περισσότερο μετά την κάθοδο της Τρόικας την υπογραφή του μνημονίου το κούρεμα, το πάγωμα των καταθέσεων την αβεβαιότητα απο το κούρεμα καταθέσεων της τράπεζας Κύπρου και τα περιοριστικά μέτρα που στραγγάλισαν τις επιχειρήσεις και την οικονομία. Η μεγάλη ανάπτυξη της περασμένης δεκαετίας δεν είχε φέρει μόνο αύξηση στον κύκλο εργασιών τους, αλλά και ραγδαία άνοδο των εξόδων και του κόστους εργασιών. Πολλές έστησαν το εμπορικό τους μοντέλο σε εποχές παχιών αγελάδων και σε ημέρες ανεξέλεγκτης κατανάλωσης. Με μείωση εργασιών που ξεκινά από 20% και σε πολλούς κλάδους φτάνει μέχρι και το 50%, πολλοί επιχειρηματίες και διευθυντές έχασαν τον ύπνο τους. Καλούνται να λαμβάνουν συνεχώς μέτρα για να ελπίζουν σε βιωσιμότητα της εταιρείας τους και επαναφορά της στην κερδοφορία σε κάποιο μελλοντικό ίσως και αόριστο στάδιο. Αμφιβολίες προκαλεί επίσης και το γεγονός ότι κανείς δεν μπορεί να ξέρει ούτε το εύρος ούτε το χρονικό βάθος της ύφεσης. Ως εκ τούτου ο προγραμματισμός καθίσταται ακόμα πιο δύσκολος. Αντιμέτωπες με τις παρενέργειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης βρέθηκαν από την πρώτη στιγμή οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, πολλές εκ των οποίων αναγκάστηκαν να αναθεωρήσουν τα επενδυτικά τους σχέδια, να μειώσουν τα λειτουργικά τους έξοδα ή στην καλύτερη των περιπτώσεων να τηρήσουν στάση αναμονής περιμένοντας φως στο τούνελ της κρίσης.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις κλείνουν η μια μετά την άλλη τις τελευταίες ημέρες με σοβαρότατες συνέπειες στην οικονομία και αυξάνοντας ακόμη περισσότερο την ανεργία. Την ανάγκη λήψης μέτρων για στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων λόγω των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν εξαιτίας της οικονομικής κρίσης αλλά και των οδυνηρών αποφάσεων του Eurogroup όπως την απομείωση το πάγωμα των καταθέσεων την αβεβαιότητα της βιωσιμότητας του τραπεζικού

συστήματος και τα περιοριστικά μέτρα που εφαρμόστηκαν μετά τις 15 του Μάρτη, θα πρέπει να λάβει σύντομα η κυβέρνηση με εξαγγελία μέτρων ανάπτυξης της οικονομίας με άμεσα ενέργειες για σταθεροποίηση της οικονομίας και ανάπτυξη της. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Κύπρο, πέραν των γνωστών προβλημάτων που είχαν μέχρι σήμερα, βρίσκονται στη μέγκενη των οικονομικών αδιεξόδων.

Τα κρίσιμα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σε μεγάλο βαθμό οι επιχειρήσεις είναι:

- Το πάγωμα των καταθέσεων σε συνδυασμό με τις πολύ περιορισμένες πιστώσεις που δίδονται από τις τράπεζες, δυσκολεύουν σε μεγάλο βαθμό το εμπόριο και την οποιαδήποτε άλλη οικονομική δραστηριότητα.
- Η έλλειψη της ρευστότητας.
- Η μείωση της αγοραστικής δύναμης των πελατών οδήγησε ακόμη πιο βαθιά στην κρίση και την ύφεση.
- Οι πιστωτικές αδυναμίες που ήδη αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις, και η παρατεταμένη δέσμευση των υφιστάμενων καταθέσεων τους δημιουργεί σοβαρότατα προβλήματα ρευστότητας με καταστροφικές συνέπειες για τις ίδιες, τους εργαζόμενους και τους συνεργάτες τους.
- Η αδυναμία δανειοδότησης.
- Η αδυναμία αποπληρωμής υφιστάμενων δανείων.
- Η αδυναμία πληρωμής του ενοικίου.
- Η αδυναμία αγοράς προϊόντων λόγω έλλειψης ρευστότητας.
- αυξημένα επιτόκια,.
- αυξημένη τιμή ηλεκτρικού ρεύματος.

Ο Παγκύπριος Συνδέσμος Μικροεπιχειρήσεων επιχειρήσεων, κρούοντας τον κώδωνα του κινδύνου ότι στο σύνολο τους το 90% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων κινδυνεύουν άμεσα, προειδοποίησε με κινητοποιήσεις εάν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα. Στην Επιτροπή Εμπορίου της Κυπριακής Βουλής αναφέρθηκε ότι πάνω από το 20% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων έχει βάλει λουκέτο την τελευταία τετραετία και άλλες τόσες κινδυνεύουν, αν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα για την επανεκκίνηση της οικονομίας και στήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ο Πρόεδρος της επιτροπής Λευτέρης Χριστοφόρου υπογράμμισε σε δηλώσεις του ότι 67 χιλιάδες μικρομεσαίες επιχειρήσεις βρίσκονται σε δύσκολη θέση, καθώς καθημερινά δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους (Λευτέρης Χριστοφόρου 2012).

3.6 Δείκτες επηρεασμού των επιχειρήσεων.

α. Όγκος λιανικών πωλήσεων

Μείωση του όγκου του λιανικού εμπορίου το 2012 έφθασε σε επίπεδα ρεκόρ κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών του 3,6%. Για λόγους σύγκρισης, το 2011, η μείωση ήταν 0,9%. Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία, το Δεκέμβριο του περασμένου έτους, οι πωλήσεις μειώθηκαν κατά 6%. Ο Δεκέμβριος ήταν ο δέκατος κατά σειρά μήνα, ο εμπορικός τομέας άρχισε να παρακμάζει. Ο όγκος λιανικών πωλήσεων φαίνεται ότι παρουσιάζει συνεχώς πτωτικές τάσεις (<http://cyplive.com/gr/news/stattradendel.html> 2013)

β. Πωλήσεις – Τζίρος

Μείωση 4,4 μονάδες ή 3,4% σημείωσε το Νοέμβριο του 2012 ο Δείκτης Αξίας Κύκλου Εργασιών Λιανικού Εμπορίου, σε σύγκριση με 128,2 μονάδες τον Οκτώβριο 2012, σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία. Σε σύγκριση με το Νοέμβριο του 2011 ο Δείκτης παρουσίασε μείωση 4,3 μονάδες ή 3,3%. Για την περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2012 ο Δείκτης σημείωσε μείωση 2,0% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2011. Ο Δείκτης Όγκου Κύκλου Εργασιών Λιανικού Εμπορίου για το μήνα Ιανουάριο 2013 ανήλθε στις 98,9 μονάδες παρουσιάζοντας μείωση 37,1 μονάδες ή 27,3% σε σύγκριση με 136,0 το Δεκέμβριο 2012 (Καθημερινή 2013).

γ. Κλείσιμο επιχειρήσεων

Παρατηρείται γενικά τον τελευταίο καιρό και ειδικότερα μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης το φαινόμενο του «λουκέτου» σε πολλές (ΜΜΕ) επιχειρήσεις, κυρίως λιανικού εμπορίου. Τα τελευταία τέσσερα χρόνια 12,000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις οδηγήθηκαν σε κλείσιμο ενώ καθημερινά ο αριθμός των επιχειρήσεων αυτών που βάζουν λουκέτο ανέρχεται στις πέντε. Το 90% των μικρομεσαίων επιχειρήσεων κινδυνεύουν άμεσα, για αυτό θα πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα.

δ. Απολύσεις

Ποσοστό 35% των επιχειρήσεων στην Κύπρο, δηλαδή οριακά υψηλότερο από 1 στις 3 επιχειρήσεις, θα προχωρήσει σε απολύσεις κατά τους επόμενους τρεις μήνες, σύμφωνα με τα πορίσματα έρευνας της Ομοσπονδίας Εργοδοτών και Βιομηχάνων (ΟΕΒ) μεταξύ των μελών της. Σύμφωνα με την έρευνα της ΟΕΒ, εκ του συνόλου του προσωπικού που απασχολούν οι επιχειρήσεις οι οποίες απάντησαν θετικά στο

ερώτημα περί μείωσης προσωπικού, θα απολυθεί ποσοστό 11,6% των εργαζομένων που απασχολούν (ΟΕΒ έρευνα offsite.com 2011).

Κεφάλαιο 4: Στρατηγικές ενίσχυσης και τρόποι αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης.

4.1 Στρατηγικές Ενίσχυσης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.

Τα τελευταία χρόνια οι ΜΜΕ άρχισαν να προσελκύουν το ενδιαφέρον των ασκούντων πολιτική τόσο σε εθνικό όσο και ευρωπαϊκό επίπεδο. Προκειμένου λοιπόν οι εθνικές κυβερνήσεις αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση να βοηθήσουν τις ΜΜΕ να ξεπεράσουν τα προβλήματά που δημιουργήθηκαν λόγω της οικονομικής κρίσης και να δώσουν κίνητρα και στρατηγικές ενίσχυσης προς την ανάπτυξη λαμβάνουν σειρά μέτρων προς αυτή την κατεύθυνση.

Το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού στις αρμοδιότητες του οποίου περιλαμβάνονται και τα θέματα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων ακολουθώντας τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα πλαίσια της εναρμόνισης μας με το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο, ασχολήθηκε και ασχολείται ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια με την σε βάθος μελέτη των γενικότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και των ειδικών προβλημάτων εκάστου τομέα όπως της μεταποίησης, του εμπορίου και των υπηρεσιών. Στόχος των εξειδικευμένων αυτών μελετών είναι η διερεύνηση των δυνατοτήτων και των τρόπων παροχής υποστήριξης προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μέσω του σχεδιασμού και υλοποίησης κατάλληλων προγραμμάτων και της δημιουργίας ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος που θα συμβάλει στην επίλυση των διαφόρων προβλημάτων τους και στην παραπέρα ανάπτυξη τους.

Η στρατηγική ενίσχυσης που ακολουθεί το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού για στήριξη και ανάπτυξη των ΜΜΕ, βασίζεται στην (Ευρωπαϊκή Χάρτα) για τις μικρές επιχειρήσεις.

Οι στρατηγικές ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

(α) Τη δημιουργία απλοποιημένου νομικού, θεσμικού και διοικητικού πλαισίου για τη λειτουργία τους.

(β) Τη βελτίωση του χρηματοοικονομικού περιβάλλοντος.

(γ) Την υποβοήθησή τους ώστε να διεθνοποιήσουν τις δραστηριότητές τους και να αναπροσανατολίσουν ανάλογα την ακολουθούμενη στρατηγική, μέσω βελτιωμένων συστημάτων και υπηρεσιών πληροφόρησης.

- (δ) Τη βελτίωση της πρόσβασής τους στην έρευνα, στην τεχνολογικά ανανέωση, στην κατάρτιση, όπως επίσης και στις υπηρεσίες πληροφόρησης.
- (ε) Την λεπτομερή μελέτη των γενικών και ειδικών προβλημάτων εκάστου τομέα και κλάδου αντίστοιχα. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων προβλέπεται η ανάπτυξη μιας μακροχρόνιας πολιτικής με δράσεις και ενέργειες χωρίς γραφειοκρατικές και χρονοβόρες μεθόδους.
- (στ) Την εισαγωγή προγραμμάτων και σχεδίων που διευκολύνουν την μακροχρόνια πρόσβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε χρηματοδοτικά μέσα.
- (ζ) Τη δημιουργία των απαραίτητων ενδιάμεσων φορέων που θα ασχολούνται με τα θέματα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και θα έχουν υποστηρικτικό ρόλο για την πρόοδο και την ανάπτυξή τους.
- (η) Την μείωση και απλοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών.
- (θ) Την υιοθέτηση καινοτόμων στρατηγικών διοίκησης.
- (ι) Την εκπαίδευση (μέσω σεμιναρίων) των ιδιοκτητών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, 2012).

4.2 Η Ευρωπαϊκή πολιτική ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Αν και οι περισσότερες ενέργειες υπέρ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων πραγματοποιούνται σε εθνικό επίπεδο, παρόλα αυτά η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω μίας σειράς οδηγιών και προγραμμάτων υποστηρίζει με ενεργό τρόπο την ανάπτυξη δικτύων για μικρομεσαίες επιχειρήσεις, τη διεξαγωγή προγραμμάτων για την εκπαίδευση στελεχών για μικρομεσαίες επιχειρήσεις και γενικότερα ασκεί πολιτική ενθάρρυνσης της συμμετοχής των μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε κάποιο πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η πρώτη πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαμορφώθηκε το 1986 και από τότε έχει διευρυνθεί και ενισχυθεί. Οι γενικότεροι στόχοι της πολιτικής αναφορικά με τις μικρομεσαίες Επιχειρήσεις είναι οι ακόλουθοι:

- (α) Να διευκολύνει τη δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος για την ανάπτυξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
- (β) Να βελτιώσει των ανταγωνισμό.
- (γ) Να ενθαρρύνει τη δημιουργία μικρομεσαίων επιχειρήσεων αλλά και την

ανάπτυξη των ήδη υφιστάμενων.

(δ) Να εξευρωπαϊστεί και να διεθνοποιηθεί τις δραστηριότητες τους .

Ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις Μικρο-Μεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ), τον οποίο ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο περιλαμβάνει τις πρόνοιες εκείνες με βάση τις οποίες η κατάσταση των μικρών επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα μπορεί να βελτιωθεί με μέτρα τόνωσης της επιχειρηματικότητας, με «φιλικές» προς τις μικρές επιχειρήσεις πολιτικές και με μέτρα σημαντικής στήριξης των επιμέρους οικονομικών μονάδων, που λειτουργούν ως μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Άλλωστε, οι μικρές επιχειρήσεις κυρίως, τελούν υπό το κράτος των παρεμβάσεων στην αγορά των μεγάλων επιχειρήσεων και ως εκ τούτου τα μέτρα τόνωσης και στήριξης είναι απολύτως αναγκαία για τη βιωσιμότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Αξιοσημείωτο είναι ότι με τον Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις Μικρο-Μεσαίες Επιχειρήσεις, τα Κράτη-Μέλη δεσμεύτηκαν:

α) να ενισχύσουν το καινοτόμο και επιχειρηματικό πνεύμα, β) να επιδιώξουν ένα ρυθμιστικό, φορολογικό και διοικητικό πλαίσιο που θα διευκολύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα, γ) να διασφαλίσουν την πρόσβαση σε αγορές βάσει ελάχιστων απαιτήσεων οι οποίες συνάδουν με τους στόχους προτεραιοτήτων της δημόσιας πολιτικής, δ) να διευκολύνουν την πρόσβαση στις καλύτερες μεθόδους έρευνας και τεχνολογίας και ε) να βελτιώσουν την πρόσβαση σε χρηματοδοτικά μέσα, με συνέπεια τη βελτίωση και ανάπτυξη των επιδόσεων των μικρών επιχειρήσεων. Με την επικύρωση του Χάρτη αυτού, τα Κράτη-Μέλη δεσμεύτηκαν να εργαστούν για την επίτευξη των παραπάνω στόχων.

Επίσης:

Το πολυετές πρόγραμμα για τις επιχειρήσεις και το επιχειρηματικό πνεύμα προβλέπει την ανάπτυξη της πολιτικής στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τις επιχειρήσεις μέσω μιας νέας διαδικασίας συντονισμού με τα Κράτη-Μέλη (διαδικασία BEST). Το πρόγραμμα δε αυτό αφορά όχι μόνο τις Χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αλλά και τις Χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Το πρόγραμμα αυτό αποσκοπεί να ενισχύσει την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των μικρών επιχειρήσεων σε μια διεθνοποιημένη οικονομία της γνώσης, να προαγάγει το επιχειρηματικό πνεύμα, να απλουστεύσει και να βελτιώσει το διοικητικό και κανονιστικό περιβάλλον των επιχειρήσεων καθώς και να δημιουργήσει κίνητρα αλλά και πρόνοιες για τη χρηματοδότηση. Η βελτίωση του χρηματοδοτικού περιβάλλοντος των μικρών επιχειρήσεων προνοείται να στηριχθεί:

α) με τη μορφή εγγυήσεων δανείων, β) με τη χορήγηση κεφαλαίων και γ) με τη διευκόλυνση της πρόσβασης των επιχειρήσεων αυτών στις υπηρεσίες υποστήριξης, στα κοινοτικά προγράμματα και στα δίκτυα, στα πλαίσια μια ευρύτερης πολιτικής προαγωγής των σκοπών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την εξυπηρέτηση όχι μόνο των τοπικών ή εθνικών οικονομιών, αλλά και για την εξυπηρέτηση ευρύτερα του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Πέτρος Μιλιακάρης 2009).

4.3 Μέτρα στήριξης των ΜΜΕ πρός αντιμετώπιση της κρίσης:

Τα τελευταία τέσσερα χρόνια 12,000 ΜΜΕ οδηγήθηκαν σε κλείσιμο ενώ καθημερινά ο αριθμός των επιχειρήσεων που βάζουν λουκέτο ανέρχεται στις πέντε με σοβαρότατες συνέπειες στην οικονομία και αυξάνοντας ακόμη περισσότερο την ανεργία και την ύφεση. Προτάσεις και άμεσα μέτρα στήριξης πρός αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει να ληφθούν άμεσα και να σταθεί αλληλέγγυος η κυβέρνηση, το κράτος ειδικά μετά τις αποφάσεις του Γιούρογκρουπ που δημιούργησαν χίλια προβλήματα και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και γενικά στην οικονομία του τόπου.

α) Θα πρέπει να δοθεί ρευστότητα για να διασωθούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, και να μπορέσουν να επανεκκινήσουν οι ίδιες ώστε να μπορέσει να επανεκκινήσει και η οικονομία. Οι αρμόδιες Εποπτικές Αρχές, σε συνεργασία με την Κυβέρνηση πρέπει να προχωρήσουν σε άρση των περιορισμών που επεβλήθησαν μετά το μνημόνιο, να ομαλοποιηθεί το τραπεζικό σύστημα ώστε να υποβοηθούν οι επενδύσεις και η Αγορά γενικότερα. Επίσης με χαμηλότοκα δάνεια, επιμύκηση δανείων, μείωση του ΦΠΑ, δανειοδότηση απο τράπεζες, μείωση ενοικίων, μέσω επένδυσης στην έρευνα, αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγράμματος στήριξης, έξοδος απο την αβεβαιότητα, μείωση στα κόστη λειτουργίας, χαμηλές τιμές πώλησης, στήριξη απο το κράτος, στήριξη ανέργων, μείωση επιτοκίων, με σκληρή δουλειά, με καλή διαχείριση εσόδων εξόδων, μείωση φορολογήσεων, μείωση του ρεύματος, μείωση δαπανών, καινοτομία .

β) Πρός αυτήν την κατεύθυνση η ΟΕΒ έχει εκδόσει υπόμνημα με εμπειρισταωμένες εισηγήσεις για σταθεροποίηση και ανάπτυξη της κυπριακής οικονομίας. Σ' ό,τι αφορά την ομαλοποίηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, έχει εισηγηθεί μεταξύ άλλων:

Σταδιακή αποδέσμευση όλων των ποσών καταθέσεων (40%) νομικών προσώπων,

ώστε οι επιχειρήσεις να μπορέσουν, έστω και με το μικρό αυτό ποσοστό των κεφαλαίων τους, να λειτουργήσουν. Μείωση επιτοκίων δανεισμού τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τα νοικοκυριά. Μέχρι την προώθηση των αναγκαίων ρυθμίσεων να γίνει πάγωμα της καταβολής των δόσεων, τουλάχιστον για τους επόμενους τρεις μήνες. Επίσης, πρέπει να δοθεί η ευχέρεια για αναδιάρθρωση υφιστάμενων δανείων και επιμήκυνση της περιόδου αποπληρωμής. Επιτάχυνση της διαδικασίας εκκαθάρισης επιταγών, ώστε το χρήμα να κυκλοφορεί πιο γρήγορα. Να δοθεί χρόνος προσαρμογής 2-3 χρόνια στην εφαρμογή των προνοιών του μνημονίου για τον τρόπο εφαρμογής των νέων κανονισμών για τα τραπεζικά δάνεια, ώστε να αποφευχθούν οι μαζικές απολύσεις και κλείσιμο επιχειρήσεων, οι οποίες αντιμετωπίζουν ήδη προβλήματα ρευστότητας. Η Κύπρος θα πρέπει να δημιουργήσει ένα νέο χρηματοοικονομικό μοντέλο, όπου τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να εμπνέουν εμπιστοσύνη και ασφάλεια σε κάθε καταθέτη / επενδυτή (Σημερινή-Μιχάλης Πήλικος 2013).

γ) Επίσης μέτρα, και ενέργειες πρότεινε η επιτροπή Εμπορίου για στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και αυτά είναι:

α) Η μείωση των ενοικίων που θα απαμβλύνουν το τεράστιο πρόβλημα που δημιουργείται εξαιτίας αυτής της πρωτόγνωρης, οικονομικής βαθιάς κρίσης που διέρχεται ο τόπος μας.

β) Την επιμήκυνση των δανείων με μια περίοδο χάριτος ούτως ώστε να μειωθεί η σχετική δόση των δανείων.

γ) Την μείωση γενικά των επιτοκίων και την υλοποίηση του εγγυοδοτικού φορέα για παροχή ρευστότητας.

δ) Μείωση του ηλεκτρικού ρεύματος

ε) Προώθηση του μηχανισμού χρηματοδότησης των ΜΜΕ σε συνεργασία με ΕΤΕπ

ζ) Μείωση του φορολογικού βάρους των επιχειρήσεων.

Η Επιτροπή Εμπορίου πρέπει να ρυθμίσει νομικά αυτό το ζήτημα, δηλαδή τη στήριξη που αναμένουν οι χιλιάδες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Θα είναι φιλί ζωής, ένεση για να κρατηθεί η ραχοκοκαλιά της οικονομίας ζωντανή (Λευτέρης Χριστοφόρου- Νέα Αμμόχωστος 2013).

δ) Μέτρα κατά της κρίσης εισηγείται και η Κεντρική Επιτροπή της ΠΟΒΕΚ η οποία ασχολήθηκε με την κρίση και τις συνέπειες κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν :

1. να μειωθούν τα ενοίκια με νομοθετική ρύθμιση κατά 50%,
2. τα υφιστάμενα δάνεια θα πρέπει να τύχουν επιμήκυνσης, ούτως ώστε για μια περίοδο αναστολής πληρωμής των δόσεων να μικρύνει και η δόση για να μπορέσουν να τα αποπληρώσουν,
3. μείωση των επιτοκίων γενικά, γιατί αυτήν τη στιγμή είναι πολύ υψηλά και
4. επιβάλλεται η δημιουργία ενός εγγυοδοτικού οργανισμού. «Επιτέλους, εκατομμύρια που έφτασαν και απευθύνονταν αποκλειστικά για τις επιχειρήσεις δεν τα έλαβαν ποτέ και πρέπει να δημιουργηθεί αυτός εγγυοδοτικός οργανισμός, για να παράσχει την απαιτούμενη ρευστότητα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, δίνοντάς τους στήριξη για να αντέξουν. Δεν είναι παράλογα αυτά τα αιτήματα, αλλά αναγκαία. Εάν καθούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, πάει και ολόκληρη η οικονομία, δημιουργούνται τεράστια προβλήματα ανεργίας και η επάνοδος σε κανονικούς ρυθμούς θα χρειαστεί αρκετά χρόνια» (Καθημερινή – ΠΟΒΕΚ 2013).

ε) Ιδέες στήριξης και ενίσχυσης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διατυπώθηκαν και στις πρόσφατες προεδρικές εκλογές. Συγκεκριμένα παρατίθενται οι ιδέες του κυρίου Λιλλήκα που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και αυτές είναι είναι:

Πρώτον, να υλοποιήσει την πρόταση του για έλεγχο των τραπεζικών επιτοκίων και των καταχρηστικών πρακτικών των Τραπεζών.

Δεύτερον, να προχωρήσει με μέτρα ανακούφισης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, εφαρμόζοντας το σχέδιο για πάγωμα δανειακών υποχρεώσεων και αναχρηματοδότησης ληξιπρόθεσμων οφειλών για επιχειρήσεις που λόγω της σημερινής συγκυρίας πλήττονται ιδιαίτερα και έχουν πρόβλημα αποπληρωμής οφειλών.

Τρίτον, να προχωρήσει με τη δημιουργία Εγγυοδοτικού Οργανισμού για Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, μέσω κονδυλίων από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τέταρτο, να προχωρήσει σε άμεση φοροαπαλλαγή σε όσους ιδιώτες επενδύσουν τα προσωπικά τους κεφάλαια σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις που θα δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.

Πέμπτο, να παρέχει φορολογικά κίνητρα για στήριξη και ανάπτυξη των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων όπως:

- Στοχευμένη προσωρινή μείωση του τελικού αποτελεσματικού εταιρικού φόρου σε επιχειρήσεις για την εργοδότηση νέων.

Έκτο, να άρει όλα τα αντικίνητρα και τις γραφειοκρατικές δυσκολίες που εντοπίστηκαν στην υλοποίηση των προγραμμάτων στήριξης μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Έβδομο, να ενισχύσει τα προγράμματα της Αρχής Ανάπτυξης του Ανθρώπινου Δυναμικού και του Κέντρου Παραγωγικότητας για χρηματοδότηση νέων θέσεων εργασίας.

Όγδοο, να δοθούν χαμηλότοκα δάνεια με ευνοϊκούς όρους για νέους επιχειρηματίες μέσω κρατικού ταμείου, με σημαντικές ευκολίες αποπληρωμής.

Ένατο, να δοθούν κίνητρα για συγχωνεύσεις, εξαγορές, συνεργασίες.

Δέκατο, να προχωρήσει με το μέτρο για στήριξη Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων με εξαγωγικές δραστηριότητες με στόχο την ενδυνάμωση των προσπαθειών για εξαγωγές των Κυπριακών προϊόντων (lillikas).

στ) Μέτρα και εισηγήσεις θα πρέπει να πάρουν με δική τους πρωτοβουλία και οι επιχειρήσεις προς αντιμετώπιση της κρίσης και ορισμένα απο αυτά είναι:

- Συγχωνεύσεις με άλλες επιχειρήσεις με σκοπό της μείωσης των λειτουργικών εξόδων.
- Μείωση των τιμών.
- Μείωση δαπανών και γενικά των λειτουργικών εξόδων.
- Αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων στήριξης.
- Στόχευση και επέκταση σε άλλες ευρωπαϊκές αγορές.
- Νέες ιδέες και καινοτομία.
- Δημιουργία συντονιστικού Φορέα αξιοποίησης ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

4.4 Ευρωπαϊκά προγράμματα στήριξης ΜΜΕ:

α) Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει υποστήριξη σε ευρωπαϊκές μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Η υποστήριξη αυτή είναι διαθέσιμη σε διαφορετικές μορφές όπως επιχορηγήσεις, δάνεια και, σε ορισμένες περιπτώσεις, εγγυήσεις. Η υποστήριξη παρέχεται είτε άμεσα είτε μέσω προγραμμάτων, η διαχείριση των οποίων γίνεται σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, όπως τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ. Οι ΜΜΕ μπορούν επίσης να επωφεληθούν από μια σειρά μέτρων μη χρηματοδοτικής βοήθειας με τη μορφή προγραμμάτων και υπηρεσιών υποστήριξης των επιχειρήσεων.

Στόχος του οδηγού αυτού είναι να παρουσιάσει τα ευρωπαϊκά προγράμματα που είναι διαθέσιμα για τις ΜΜΕ και περιέχει συνοπτικές πληροφορίες καθώς και τους κύριους ιστότοπους για κάθε πρόγραμμα. Σημειώνεται ότι ο οδηγός είναι ενδεικτικός.

Τα προγράμματα βοήθειας έχουν χωριστεί στις εξής τέσσερις κατηγορίες:

1. Ευκαιρίες θεματικής χρηματοδότησης:

Η χρηματοδότηση είναι βασικά θεματική με συγκεκριμένους στόχους - περιβάλλον, έρευνα, εκπαίδευση - ενώ εκπονείται και υλοποιείται από διάφορες Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι ΜΜΕ και άλλοι οργανισμοί μπορούν συνήθως να καταθέτουν αίτηση απευθείας για τα προγράμματα, με τη γενική προϋπόθεση να υποβάλλουν αιφόρα, διεθνικά έργα με προστιθέμενη αξία. Ανάλογα με το πρόγραμμα, οι αιτούντες μπορούν να είναι και βιομηχανικές ομάδες, επιχειρηματικές ενώσεις, εταιρίες παροχής υπηρεσιών υποστήριξης στις επιχειρήσεις ή/και σύμβουλοι.

Η συγχρηματοδότηση είναι ο γενικός κανόνας: η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνίσταται συνήθως σε επιδοτήσεις που καλύπτουν μόνο ένα μέρος του κόστους του έργου.

2. Διαρθρωτικά ταμεία:

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης [ΕΤΠΑ] και Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο [ΕΚΤ]) αποτελούν τα μεγαλύτερα κοινοτικά μέσα χρηματοδότησης των ΜΜΕ, μέσω των διαφόρων θεματικών προγραμμάτων και κοινοτικών πρωτοβουλιών που εφαρμόζονται στις περιφέρειες. Οι δικαιούχοι χρηματοδοτήσεων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία λαμβάνουν άμεση συνεισφορά για τη χρηματοδότηση των σχεδίων τους.

Σημειώνεται ότι η διαχείριση των προγραμμάτων και η επιλογή των έργων γίνεται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

3. Χρηματοδοτικά μέσα:

Τα περισσότερα από τα χρηματοδοτικά μέσα είναι διαθέσιμα έμμεσα μόνο, μέσω των εθνικών διαμεσολαβητών χρηματοδότησης. Η διαχείριση πολλών από αυτά τα προγράμματα γίνεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων.

4. Υποστήριξη για τη διεθνοποίηση των ΜΜΕ:

Γενικά αφορούν σε βοήθεια που παρέχεται σε ενδιάμεσους οργανισμούς ή/και τις δημόσιες αρχές στον τομέα της διεθνοποίησης, προκειμένου να βοηθηθούν οι ΜΜΕ να αποκτήσουν πρόσβαση σε αγορές εκτός της ΕΕ.

5. Ποιος μπορεί να με βοηθήσει σε τοπικό επίπεδο;

Πληροφορίες για τα Δίκτυο Enterprise Europe Network. Το Δίκτυο Enterprise Europe Network είναι το μεγαλύτερο ευρωπαϊκό δίκτυο επιχειρηματικής υποστήριξης και καινοτομίας, και παρέχει ολοκληρωμένες υπηρεσίες υψηλής ποιότητας στις ΜΜΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή-Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2013).

4.5 Σχέδια και Προγράμματα Επιχορηγήσεων

Η Κυπριακή Δημοκρατία σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση εκπονεί και προκηρύσσει διάφορα Σχέδια και Προγράμματα Επιχορηγήσεων που αφορούν ΜΜΕ. Κάποια από αυτά είναι ανοιχτά για υποβολή αιτήσεων ολόκληρο το χρόνο ενώ κάποια άλλα είναι ανοιχτά σε συγκεκριμένες περιόδους. Ανάλογα με τις περιστάσεις και τα κονδύλια που διαθέτουν οι κρατικοί φορείς, κατά καιρούς εξαγγέλλονται και Έκτακτα Σχέδια Επιχορηγήσεων.

Μερικά απο αυτά είναι:

α) Σχέδιο Χορηγιών για Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ του μεταποιητικού τομέα.

Συνιστάται από χρηματοδοτικές ενισχύσεις για την επέκταση και εκσυγχρονισμό υφιστάμενων ή δημιουργία νέων μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Οι επιλέξιμες δαπάνες αφορούν την αγορά καινούριων μηχανημάτων και εξοπλισμού, τη μεταφορά τεχνογνωσίας και τη δημιουργία και επέκταση κτηρίων και υποστατικών.

β) Σχέδια Ενίσχυσης της Γυναικείας και Νεανικής Επιχειρηματικότητας

Αφορά 4 καίριους τομείς: Υπηρεσίες, Ηλεκτρονικό Εμπόριο, Τουρισμός, Μεταποίηση. Το μέγιστο ύψος της επιχορήγησης ανέρχεται στις €50 000, για τους 3 πρώτους τομείς. Το μέγιστο ύψος της επιχορήγησης στην περίπτωση μεταποίησης ανέρχεται στις €70, 000 (50% της επιλέξιμης δαπάνης). Δικαιούχοι είναι γυναίκες μεταξύ 18 και 55 χρονών και νέοι μεταξύ 20 και 39 χρονών (άνεργοι ή μισθωτοί), (Προγράμματα Επιχορηγήσεων – access fund 2013)

γ) Σχέδιο Επιχορήγησης Εξειδικευμένων Υπηρεσιών «Επιβίωσης ΜΜΕ Επιχειρήσεων

Είναι η παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών, σε υφιστάμενες επιχειρήσεις με απασχόληση 1-20 άτομα ή νέες επιχειρήσεις, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους και την αύξηση της πιθανότητας επιβίωσης τους.

1^ο στάδιο: Καταγραφή / (Αποτύπωση) Υφιστάμενης Κατάστασης,

2^ο στάδιο: Λύσεις και Πρακτικές,

3ο στάδιο: Παρακολούθηση και Έλεγχος.

δ) Το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού της Κύπρου ενέκρινε το "Σχέδιο χορηγιών για την Ενίσχυση της Επιχειρηματικής Καινοτομίας" το οποίο θα συγχρηματοδοτηθεί από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και την Κυπριακή Δημοκρατία. Το Σχέδιο ενίσχυσης της Επιχειρηματικής Καινοτομίας (Σχέδιο) αποσκοπεί στην υποστήριξη και ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) που επενδύουν στην έρευνα και καινοτομία για την ανάπτυξη ανταγωνιστικών καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών τα οποία προγραμματίζουν να διαθέσουν στην αγορά. Τα προϊόντα ή υπηρεσίες έχουν αναπτύξει ή θα αναπτύξουν οι ίδιες ή σε συνεργασία με άλλες μικρομεσαίες επιχειρήσεις ή με ερευνητικούς φορείς (Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού).

ε) Σχέδιο επιχορήγησης κυπριακών βιομηχανιών για συμμετοχή στη διεθνή έκθεση
Σκοπός του Σχεδίου είναι η παροχή κινήτρου υπό μορφή κρατικής οικονομικής επιχορήγησης για την ενθάρρυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα ή των επίσημα οργανωμένων κλαδικών συνδέσμων ή ενώσεων τους (π.χ. κλαδικοί σύνδεσμοι ή ενώσεις που είναι συνδεδεμένοι με το ΚΕΒΕ, την ΟΕΒ ή την ΠΟΒΕΚ) να συμμετάσχουν στην Διεθνή Έκθεση Κύπρου του έτους 2013.

στ) Σχέδιο Χορηγιών για την μετακίνηση πολύ μικρών επιχειρήσεων σε καθορισμένες και κατάλληλες περιοχές.

Σκοπός του Σχεδίου είναι η παροχή κινήτρου υπό μορφή χορηγίας στις υφιστάμενες δικαιούχες πολύ μικρές επιχειρήσεις που ασχολούνται με μεταποιητικές δραστηριότητες ή με άλλες οχληρές δραστηριότητες να μετακινηθούν από μη αδειούχα ή ακατάλληλα υποστατικά, σε ιδιόκτητα υποστατικά σε καθορισμένη περιοχή (Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού).

ζ) Δάνεια με εγγύηση της ΕΕ που χορηγούνται σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) στηρίζει τη χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), προκειμένου να τις ενισχύσει στα στάδια εκκίνησης και ανάπτυξης των δραστηριοτήτων τους.

Η ΕΕ στηρίζει τις ΜΜΕ μέσω του προγράμματος-πλαisiού για την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία (CIP/ΠΑΚ) 2007-2013. Οι πόροι αυτού του προγράμματος διατίθενται για την εγγύηση δανείων σε ΜΜΕ που χορηγούν διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ειδικευμένα στη δανειοδότηση τέτοιων επιχειρήσεων. Για να υποβάλετε αίτηση χορήγησης δανείου θα πρέπει η επιχείρησή σας να είναι μια επιλέξιμη ΜΜΕ βάσει των όρων που έχει καθορίσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για χρηματοδότηση από το πρόγραμμα CIP/ΠΑΚ. Συγκεκριμένα, η επιχείρησή σας πρέπει:

1. να απασχολεί λιγότερους από 250 εργαζόμενους
2. να έχει κύκλο εργασιών κάτω από 50 εκατ. ευρώ και / ή ισολογισμό κάτω από 43 εκατ. Ευρώ
3. να θεωρείται ΜΜΕ όπως προβλέπει η σχετική κοινοτική νομοθεσία. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον ορισμό των ΜΜΕ στην ΕΕ. (Ευρωπαϊκή πύλη χρηματοδότησης ec. Europa eu.)

Η Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου.

Ειδικές στοχεύσεις καθορίζονται και για συγκεκριμένα έργα, τα οποία συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την ΑνΑΔ, δύο εκ των οποίων αφορούν ΜΜΕ:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των Μικροεπιχειρήσεων με απασχόληση 1–4 άτομα. Το Έργο προσφέρει τη δυνατότητα στην κάθε συμμετέχουσα επιχείρηση να προσδιορίζει και να επιλέγει τους κατάλληλους στόχους και δράσεις για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της.
- Βελτίωση της παραγωγικότητας των Μικρομεσαίων επιχειρήσεων με απασχόληση 5 - 249 άτομα. Το Έργο προσφέρει τη δυνατότητα στην κάθε συμμετέχουσα επιχείρηση να αποκτήσει ουσιαστική αντίληψη της υφιστάμενης θέσης της στο ανταγωνιστικό περιβάλλον και να αποκτήσει ένα πρακτικό εργαλείο για βελτίωση της παραγωγικότητας και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της.

Χρηματοδοτικές Ενισχύσεις

Κυβερνητική Εγγύηση για δάνεια που παραχωρούνται σε Μικρομεσαίες

Επιχειρήσεις. Σκοπός του σχεδίου αυτού είναι να βοηθήσει τις μικρομεσαίες

επιχειρήσεις του μεταποιητικού τομέα, οι οποίες δεν διαθέτουν επαρκή εγγύηση για την εξασφάλιση δανείων. Κυβερνητικές εγγυήσεις μπορούν να δοθούν για

οποιαδήποτε δάνεια που παραχωρούνται από οποιαδήποτε εμπορική τράπεζα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό και θα αξιοποιηθούν για:

- την αναδιάρθρωση και/ή επέκταση στην περίπτωση υφιστάμενων επιχειρήσεων και εγκαθίδρυση νέων βιομηχανικών μονάδων και/ή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας. (Στήριξη επιχειρήσεων – Κύπρος ec.europa eu.)

θ) Κέντρο Παραγωγικότητας

Ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Μικροχρηματοδοτήσεων “Progress” αποτελεί πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η πρωτοβουλία αποτελεί μέρος των προσπαθειών της ΕΕ για αντιμετώπιση των αποτελεσμάτων της οικονομικής κρίσης. Αποσκοπεί στην διευκόλυνση της πρόσβασης σε δανεισμό για όσους επιθυμούν να ξεκινήσουν ή να αναπτύξουν μια δική τους επιχείρηση και μέσω αυτής να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας. Ο Μηχανισμός συστήθηκε το 2010 και άρχισε την λειτουργία του από τον Ιούνιο του 2010 και έχουν διατεθεί για τον σκοπό αυτό από τους πόρους της ΕΕ €203εκ. Η διαχείριση του Σχεδίου έχει αναληφθεί από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων που εξειδικεύεται στην χρηματοδότηση πολύ μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων Στην Κύπρο αναλογεί το ποσό των €8εκ. Η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα και τα Συνεργατικά Πιστωτικά Ιδρύματα είναι οι αποκλειστικοί ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί φορείς για το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα “Progress” στην Κύπρο.

Σκοπός Δανείου:

- Η χρηματοδότηση Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΠΜΕ) και ατόμων στην Κύπρο με έμφαση στη νεανική και γυναικεία επιχειρηματικότητα, στις νεοδημιουργηθείσες επιχειρήσεις και τους αυτοαπασχολούμενους
- Διάρκεια Δανείου: Μέχρι 8 χρόνια.
- Περίοδος χάριτος: Μέχρι 3 χρόνια.
- Δέσμευση ότι αντίστοιχο ποσό, δηλαδή άλλα €8εκ., θα χορηγηθεί στις ΠΜΕ’ς από ιδίους πόρους του Συνεργατικού Κινήματος (Μικροχρηματοδοτήσεις Progress, ec.europa eu.).

Κεφάλαιο 5 Μεθοδολογία Έρευνας

5.1 Έρευνα

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να μελετήσει την οικονομική κρίση και τις επιπτώσεις που έχει Κυπριακή οικονομία και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Κύπρου. Ακολουθήθηκε η απλή τυχαία δειγματοληψία, επιλέχθηκε ως μέθοδος η προσωπική συνέντευξη για συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, η οποία διευθετήθηκε με τηλεφωνική επικοινωνία. Ερευνητικός στόχος της έρευνας ήταν η συλλογή στοιχείων σχετικά με τις μέχρι τώρα συνέπειες της οικονομικής κρίσης και την αντιμετώπισή της εκ μέρους των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα στην Κύπρο.

5.2 Περιγραφή Ερωτηματολογίου

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελείται από 24 ερωτήσεις, από τις οποίες οι 23 είναι κλειστού τύπου, πολλαπλών επιλογών και μια ανοικτού τύπου. Οι αρχικές ερωτήσεις αποσκοπούν στα στοιχεία των επιχειρήσεων, το μέγεθος, και τον τομέα παραγωγής της επιχείρησης. Οι επόμενες ερωτήσεις αναφέρονται στα προβλήματα που δημιούργησε η οικονομική κρίση, στο πόσο επηρέασε αυτές και στο τέλος πως αντιμετώπισαν οι επιχειρήσεις την κρίση. Η τελευταία ερώτηση είναι ανοικτού τύπου και δίνει την δυνατότητα στους ερωτηθέντες να αναπτύξουν με λίγα λόγια την δική τους άποψη για το πως οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα ξεπεράσουν την οικονομική κρίση. Για την κατασκευή του παρόντος ερωτηματολογίου ακολουθήθηκαν οι κάτωθι διαδικασίες:

5.3 Τύποι ερωτήσεων

Ανοιχτές, είναι αυτές που δίνουν την δυνατότητα και την ελευθέρια στον ερωτώμενο να απαντήσει στην ερώτηση όπως αυτός νομίζει, χρησιμοποιώντας τις δικές του λέξεις.

Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, αυτές παρέχουν την δυνατότητα στον ερωτώμενο να επιλέξει μεταξύ πολλών προεπιλογών απαντήσεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις η απάντηση θα είναι μόνο μια, ενώ σε άλλες, μπορεί να δοθούν περισσότερες από μια απαντήσεις.

Οι διχοτομικές ερωτήσεις επιτρέπουν στον ερωτώμενο να επιλέξει μόνο μια από

τις δυο δυνατές απαντήσεις.

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελείται και από τους τρεις παραπάνω τύπους ερωτήσεων. Στη συνέχεια μελετήθηκε η σειρά των ερωτήσεων. Οι ερωτήσεις έχουν μια λογική σειρά. Αρχικά υπάρχουν οι ειδικές ερωτήσεις που αφορούν τα στοιχεία της επιχείρησης, οι σχετικές με το θέμα και στο τέλος υπάρχουν οι ερωτήσεις γενικού περιεχομένου όπως σε ποιους ελπίζουν περισσότερο για το ξεπέρασμα της κρίσης.

5.4 Μέθοδος Συμπλήρωσης Ερωτηματολογίου

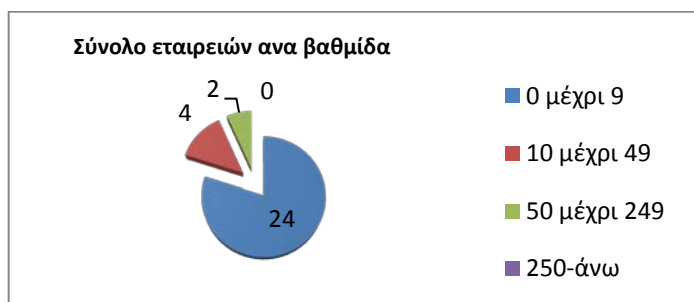
Τα ερωτηματολόγια έχουν συμπληρωθεί από μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Κύπρου, πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο της προσωπικής συνάντησης. Η διαδικασία απαντήσεων των ερωτηματολογίων ξεκίνησε στις 28/2/2013 και ολοκληρώθηκε στις 9/5/2013. Συνολικά απαντήθηκαν 30 ερωτηματολόγια. Το δείγμα σίγουρα δε μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητικό και αξιόπιστο, εντούτοις όμως φανερώνει μία τάση και σίγουρα συνιστά μία πρώτη απόπειρα για περαιτέρω μελέτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου

6.1 Παράθεση αποτελεσμάτων της έρευνας.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από την ανάλυση των δεδομένων των ερωτηματολογίων:

2. Ερώτηση: Πόσα άτομα εργάζονται στην εταιρεία σας με πλήρη ή μερική απασχόληση;

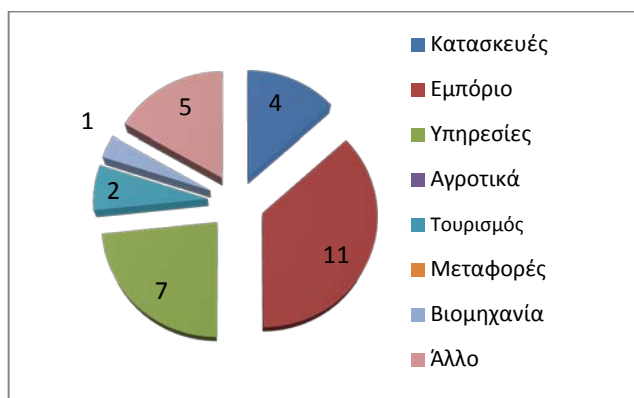

24 εταιρείες το 80% απασχολούν απο 0-9 άτομα.

4 εταιρείες το 13.3% απασχολούν απο 10-49 άτομα.

2 εταιρείες το 6.6% απασχολούν απο 50-249 άτομα.

3. Ερώτηση σε ποιον τομέα παραγωγής εντάσσεται η επιχείρησή σας;

1 επιχείρηση το 3.33% ασχολείται με την βιομηχανία,

11 επιχειρήσεις το 36.66% ασχολούνται με το εμπόριο,

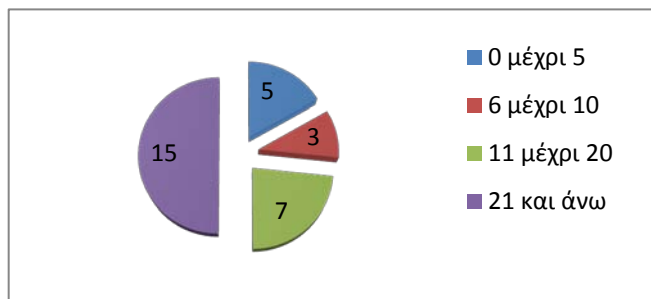
7 επιχειρήσεις το 23.33% ασχολούνται με τις υπηρεσίες,

2 επιχειρήσεις το 6.66% ασχολούνται με τον τουρισμό,

4 επιχειρήσεις το 13.33% ασχολούνται με κατασκευές,

5 επιχειρήσεις το 16.6% ασχολούνται με την εκπαίδευση και το φαγητό.

4. Ερώτηση: Πόσα χρόνια λειτουργεί η επιχείρησή σας;

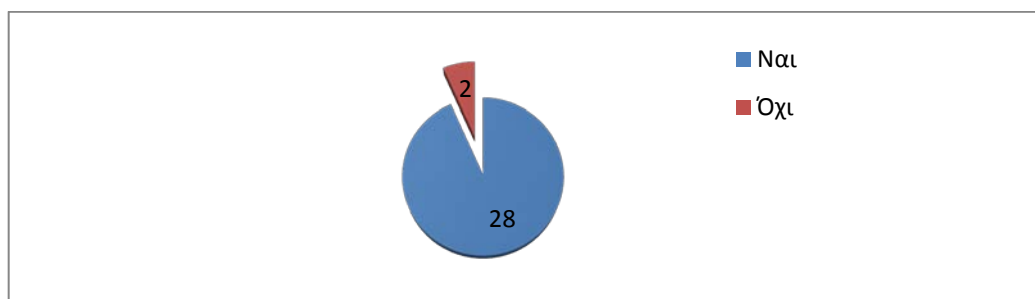
5 επιχειρήσεις το 16.66% του συνόλου λειτουργούν απο 0-5 χρόνια

3 επιχειρήσεις το 10% του συνόλου λειτουργούν απο 6-10 χρόνια

7 επιχειρήσεις το 23.33% του συνόλου λειτουργούν απο 11-20 χρόνια

15 επιχειρήσεις το 50% του συνολου λειτουργούν απο 21 και άνω χρόνια.

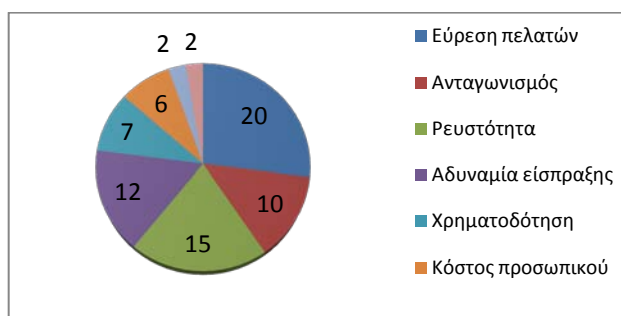
5. Ερώτηση: Ο διευθυντής της επιχείρησής είναι και ο ιδιοκτήτης της επιχείρησής;

28 διευθυντές δηλαδή το 93.33% είναι και ιδιοκτήτες της επιχείρησής.

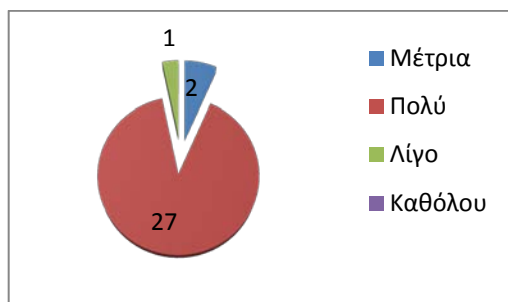
2 διευθυντές δηλαδή το 6.66% δέν είναι ιδιοκτήτες της επιχείρησής.

6. Ερώτηση: Ποιο είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζετε αυτή τη στιγμή; Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

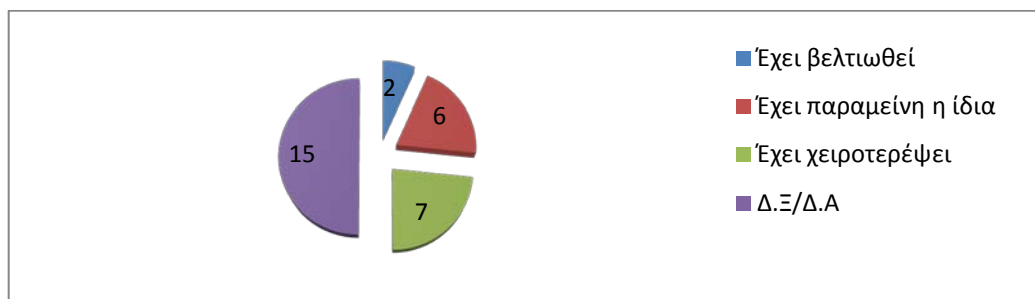
- 20 επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα εύρεσης πελατών
- 10 επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα ανταγωνισμού
- 15 επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα ρευστότητας
- 12 επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα αδυναμίας είσπραξης
- 7 επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρηματοδότησης
- 6 επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα κόστους προσωπικού
- 2 επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα γραφειοκρατίας κράτους
- 2 επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν άλλο πρόβλημα.

7. Ερώτηση: Θεωρείτε ότι επηρεάζεστε από την οικονομική κρίση; Κατά πόσο πιστεύετε;

- 2 επιχειρήσεις το 6.66% επηρεάστηκε μέτρια απο την κρίση
- 27 επιχειρήσεις το 90% επηρεάστηκε πολύ απο την κρίση
- 1 επιχείρηση το 3.33% επηρεάστηκε λίγο απο την κρίση.

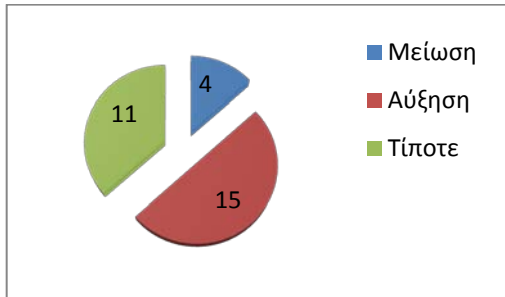
8. Ερώτηση: Σε σχέση με πέρυσι θα λέγατε ότι η οικονομική σας κατάσταση της επιχείρησής σας:

- 2 επιχειρήσεις το 6.66% έχει βελτιωθεί η κατάσταση τους
- 6 επιχειρήσεις το 20% έχει παραμείνη ίδια η κατάσταση τους
- 7 επιχειρήσεις το 23.33% έχει χειροτερέψει η κατάσταση τους

15 επιχειρήσεις το 50% δεν γνωρίζει/δεν απαντά.

9. Ερώτηση: Οι προμηθευτές σας έχουν μειώσει ή αυξήσει τις τιμές των προϊόντων/υπηρεσιών τους;

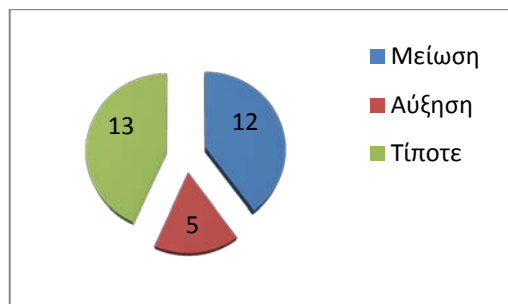

4 προμηθευτές το 13,33% μείωσαν τις τιμές τους

15 προμηθευτές το 50% αύξησαν τις τιμές τους

11 προμηθευτές το 36.66% ούτε μείωσαν ούτε αύξησαν τις τιμές τους.

10. Ερώτηση: Έχετε μειώσει ή αυξήσει τις τιμές των προϊόντων/υπηρεσιών σας;

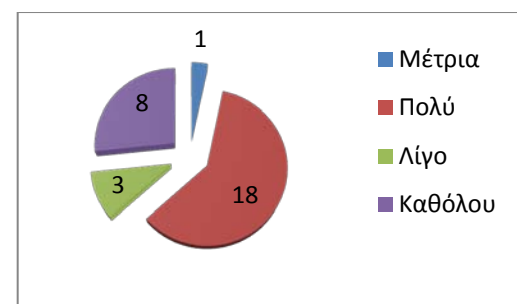

12 επιχειρήσεις το 40% έχει μειώσει τις τιμές των προϊόντων

5 επιχειρήσεις το 16,66% έχει αυξήσει τις τιμές των προϊόντων

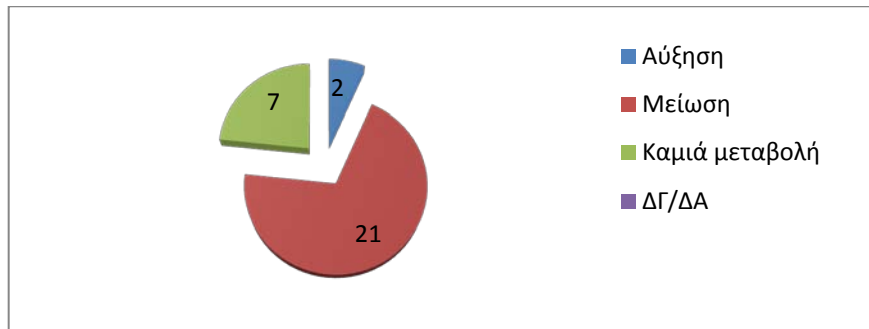
13 επιχειρήσεις το 43,33% ούτε αύξησε ούτε μείωσε τις τιμές των προϊόντων.

11. Ερώτηση: Πόσο αισιόδοξος/η είστε για το μέλλον της επιχείρησής σας;

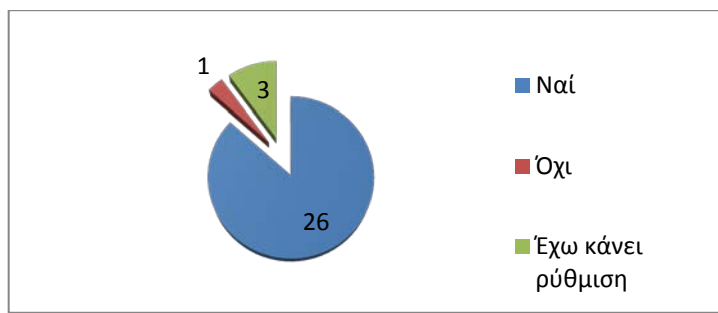
- 1 επιχείρηση το 3.33% είναι μέτρια αισιόδοξη
- 18 επιχειρήσεις το 60% είναι πολύ αισιόδοξες
- 3 επιχειρήσεις το 10% είναι λίγο αισιόδοξες
- 8 επιχειρήσεις το 26.66% είναι καθόλου αισιόδοξες.

12. Ερώτηση: Τι εκτιμάτε από τον τζίρο της επιχείρησής σας για το επόμενο εξάμηνο;

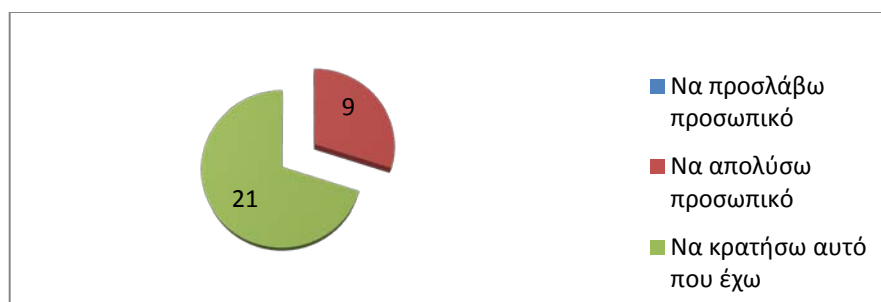
- 2 επιχειρήσεις το 6.66% εκτιμούν αύξηση του τζίρου τους
- 21 επιχειρήσεις το 70% εκτιμούν μείωση του τζίρου τους
- 7 επιχειρήσεις το 23.33% εκτιμούν καμιά μεταβολή του τζίρου τους.

13. Ερώτηση: Πληρώνετε τις ασφαλιστικές εισφορές σας στο ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων;

- 26 επιχειρήσεις το 86.66% πληρώνουν τις κοινωνικές ασφαλίσεις
- 1 επιχείρηση το 3.33% δεν πληρώνει τις κοινωνικές ασφαλίσεις
- 3 επιχειρήσεις το 10% έχει κάνει ρύθμιση.

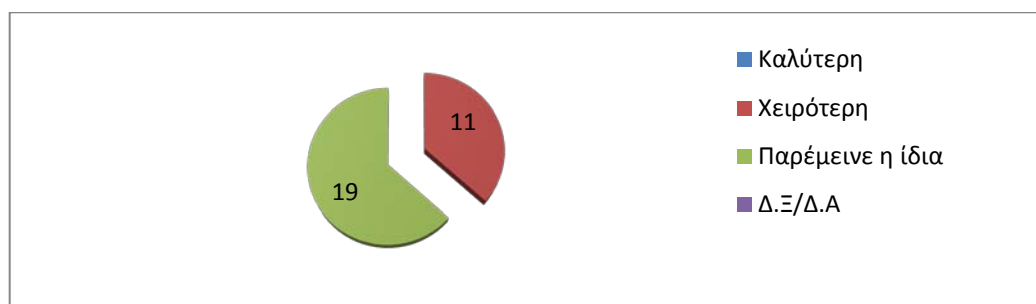
14. Ερώτηση: Για το επόμενο διάστημα σκέφτεστε να :

9 επιχειρήσεις το 30% σκέφτονται να απολύσουν προσωπικό τους

21 επιχειρήσεις το 70% θα κρατήσουν το προσωπικό τους.

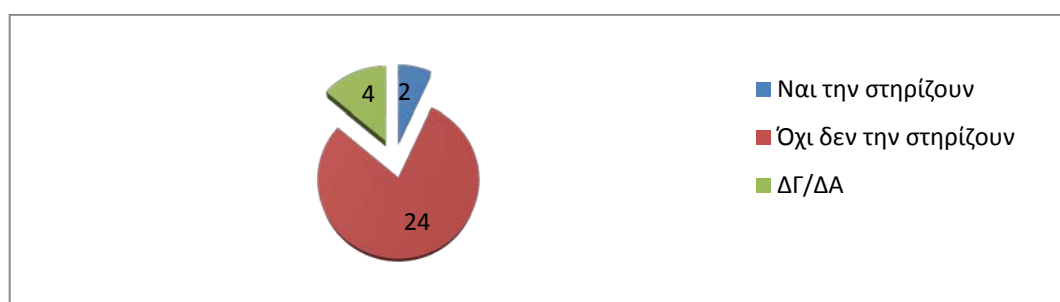
15. Ερώτηση: Σε σχέση με το παρελθόν, θα λέγατε πως η σχέση με την τράπεζα σας έχει γίνει καλύτερη, χειρότερη ή παρέμεινε η ίδια;

11 επιχειρήσεις το 36.66% έγινε χειρότερη η σχέση τους με την τράπεζα

19 επιχειρήσεις το 63.33% παρέμεινε η ίδια σχέση τους με την τράπεζα.

16. Ερώτηση: Κατά τη άποψη σας, οι τράπεζες στηρίζουν την επιχειρηματικότητα όσο πρέπει (π.χ. Ευκολία στην δανειοδότηση, επιμήκυνση αποπληρωμής δανείου);

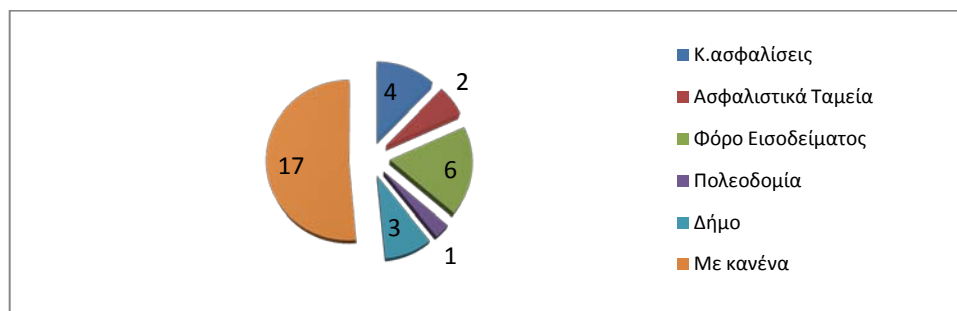

2 επιχειρήσεις το 6.66% έχουν την άποψη ότι οι τράπεζες στηρίζουν τις επιχειρήσεις

24 επιχειρήσεις το 80% έχουν την άποψη ότι οι τράπεζες δεν στηρίζουν τις επιχειρήσεις

4 επιχειρήσεις το 13.33% ΔΞ/ΔΑ

17. Ερώτηση: Με ποια από τις παρακάτω υπηρεσίες του δημόσιου τομέα έχετε τα περισσότερα προβλήματα;

4 επιχειρήσεις έχουν πρόβλημα με τις κοινωνικές ασφαλίσεις

2 επιχειρήσεις έχουν πρόβλημα με τα ασφαλιστικά ταμεία

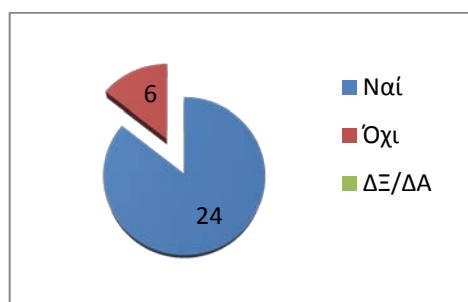
6 επιχειρήσεις έχουν πρόβλημα με το φόρο εισοδήματος

1 επιχείρηση έχει πρόβλημα με την πολεοδομία

3 επιχειρήσεις έχουν πρόβλημα με τον Δήμο

17 επιχειρήσεις δεν έχουν πρόβλημα με κανένα.

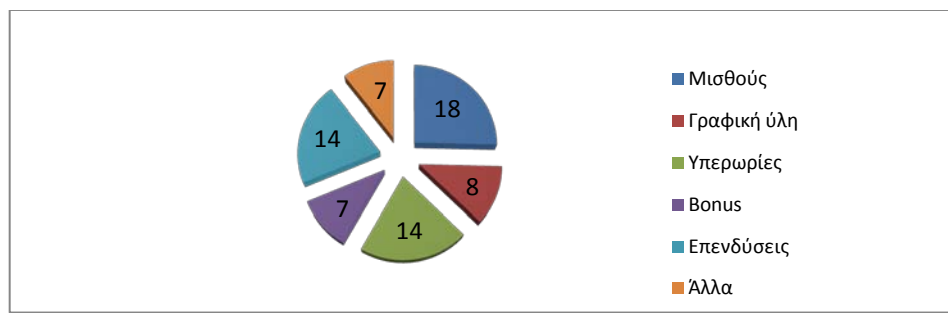
18. Ερώτηση: Έχει χρειαστεί μέχρι στιγμής και λόγω της κρίσης να κάνετε περικοπές στα έξοδα της επιχείρησής σας;

24 επιχειρήσεις το 80% έκαναν περικοπές

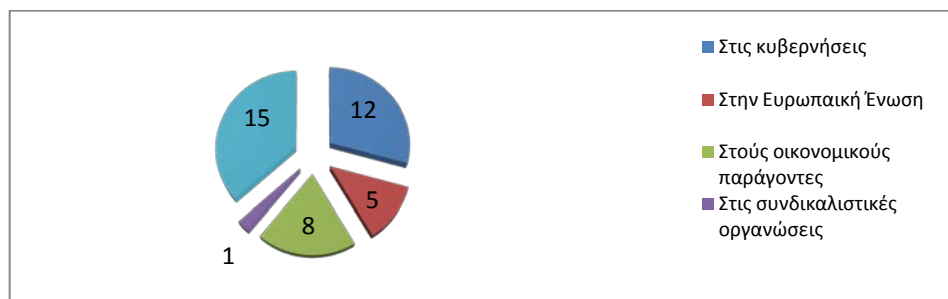
6 επιχειρήσεις το 20% δεν έκαναν περικοπές.

19. Ερώτηση: Σε ποιους τομείς συγκεκριμένα έγιναν περικοπές;

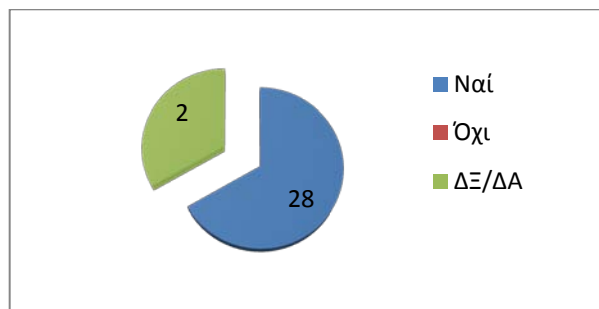
- 18 επιχειρήσεις έκαναν περικοπές στους μισθούς
- 8 επιχειρήσεις έκαναν περικοπές στην γραφική ύλη
- 14 επιχειρήσεις έκαναν περικοπές στις υπερωρίες
- 7 επιχειρήσεις έκαναν περικοπές στα bonus
- 14 επιχειρήσεις έκαναν περικοπές στις επενδύσεις
- 7 επιχειρήσεις έκαναν περικοπές σε άλλα.

20. Ερώτηση: Σε ποιους ελπίζετε περισσότερο για το ξεπέρασμα της κρίσης και την επανεκκίνηση της οικονομίας ;

- 12 επιχειρήσεις ελπίζουν στις κυβερνήσεις για επανεκκίνηση της οικονομίας
- 5 επιχειρήσεις ελπίζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση για επανεκκίνηση της οικονομίας
- 8 επιχειρήσεις ελπίζουν στους οικονομικούς παράγοντες
- 1 επιχείρηση ελπίζει στις συνδικαλιστικές οργανώσεις
- 15 επιχειρήσεις ελπίζουν στο φυσικό αέριο.

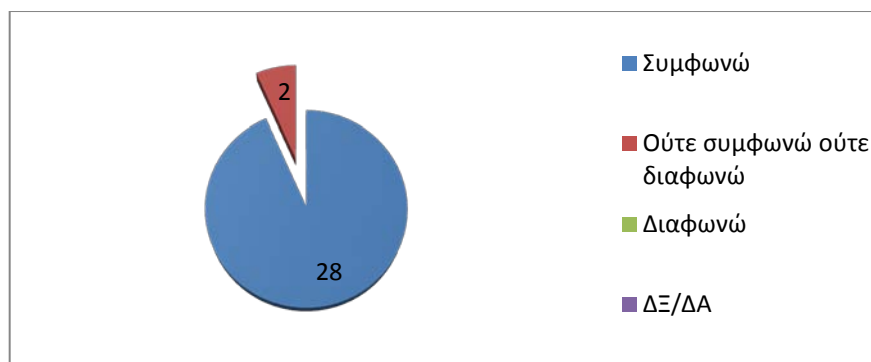
21. Ερώτηση: Το κράτος πρέπει να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα τους;

28 επιχειρήσεις το 93.33% πιστεύουν ότι το κράτος πρέπει να βοηθήσει τις επιχειρήσεις

2 επιχειρήσεις το 6.66% ΔΞ/ΔΑ

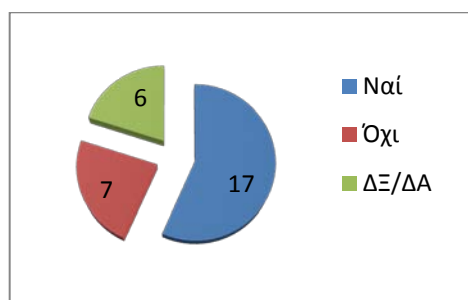
22. Ερώτηση: Πιστεύετε ότι η μικρομεσαία επιχειρηματική δραστηριότητα πρέπει να τονωθεί με επιπλέον επιδοτήσεις μέσω των διαφόρων ευρωπαϊκών προγραμμάτων στήριξης;

28 επιχειρήσεις το 93.33% συμφωνεί με τις επιδοτήσεις

2 επιχειρήσεις το 6.66% ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί με τις επιδοτήσεις.

23.Ερώτηση: Πιστεύετε ότι θα υπάρξει ανάκαμψη της αγοράς;

17 επιχειρήσεις το 56.66% πιστεύουν θα υπάρξει ανάκαμψη της αγοράς

7 επιχειρήσεις το 23.33% δεν πιστεύουν ότι θα υπάρξει ανάκαμψη της αγοράς

6 επιχειρήσεις ΔΞ/ΔΑ

24. Ανοικτή Ερώτηση: Με ποιό τρόπο και ποιά μέτρα κατά την δική σας άποψη πιστεύεται ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα ξεπεράσουν την οικονομική κρίση;

Με χαμηλότοκα δάνεια, μείωση ΦΠΑ, δανειοδότηση απο τράπεζες, μείωση ενοικίων, μέσω επένδυσης στην έρευνα, ευρωπαϊκά προγράμματα στήριξης, έξοδος απο την αβεβαιότητα, μείωση στα κόστα λειτουργίας, αύξηση ρευστότητας, χαμηλές τιμές πώλησης, στήριξη απο το κράτος, στήριξη ανέργων, μείωση επιτοκίων, με σκληρή δουλειά, με καλή διαχείριση εσόδων εξόδων, μείωση φορολογήσεων, μείωση του ρεύματος, μείωση δαπανών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 : Συμπεράσματα Έρευνας

7.1 Συμπεράσματα Έρευνας

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν τις αρνητικές επιπτώσεις που επέφερε η οικονομική κρίση πάνω στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς την αβεβαιότητα και την αδυναμία τους να εξέλθουν απο αυτή.

Η πλειονότητα των επιχειρήσεων το 80% απο 0-9 άτομα είναι μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, το 13.3% απασχολούν απο 10-49 άτομα, και το 6.6% απασχολούν από 50-249 άτομα με τους διευθυντές στην πλειονότητα τους να είναι και ιδιοκτήτες.

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι το πρόβλημα εύρεσης πελατών, το πρόβλημα ρευστότητας, το πρόβλημα αδυναμίας είσπραξης, χρηματοδότησης και το κόστος του προσωπικού. Από την κρίση το 90% των επιχειρήσεων επηρεάστηκε πολύ απο την κρίση το 6.66% επηρεάστηκε μέτρια και το 3.33% επηρεάστηκε λίγο απο την κρίση ενώ μόλις το 6.66% έχει βελτιωθεί η κατάσταση τους. Σχεδόν το 73% έχει χειροτερέψει η οικονομική τους κατάσταση και μόλις το 20% έχει παραμείνη ίδια η κατάσταση τους. Το 70% εκτιμούν μείωση του τζίρου τους, το 23.33% εκτιμούν καμιά μεταβολή του τζίρου τους και μόλις το 6.66% εκτιμούν αύξηση του τζίρου τους.

Το 70% έχει μειώσει τις τιμές των προϊόντων, σε μια προσπάθεια να κρατηθούν στην ζωή και να ελκύσουν πελατεία ενώ το 16,66% έχει αυξήσει τις τιμές των προϊόντων και το 43,33% ούτε αύξησε ούτε μείωσε τις τιμές των προϊόντων. Επίσης οι προμηθευτές το 13,33% μείωσαν τις τιμές τους το 50% αύξησαν τις τιμές τους και το 36.66% ούτε μείωσαν ούτε αύξησαν τις τιμές τους.

Σοβαρά προβλήματα έχουν οι επιχειρήσεις και με την χρηματοδότηση απο τις τράπεζες με το 80% να υποστηρίζουν αυτό, ενώ όσο αφορά τις υποχρεώσεις των ΜΜΕ το 86.66% των επιχειρήσεων πληρώνουν τις κοινωνικές ασφαλίσεις τους, καλές είναι οι σχέσεις τους με το κράτος το δήμο και τα ασφαλιστικά ταμεία. Σαν αποτέλεσμα της δυσμενούς θέσης που βρέθηκαν οι επιχειρήσεις το 80% έκαναν περικοπές ενώ το 20% δεν έκαναν περικοπές. Η μείωση στους μισθούς βρίσκεται στην κορυφή των μέτρων, ακολουθούν οι περικοπές στις επενδύσεις οι περικοπές στις υπερωρίες, οι περικοπές στα bonus και στην γραφική ύλη. Το θετικό είναι ότι το 70% των ΜΜΕ θα κρατήσουν το προσωπικό τους ενώ το 30% σκέφτονται να απολύσουν προσωπικό τους για ανταπεξέλθουν στην κρίση. Όσο αφορά την βοήθεια που πρέπει να δώσει το κράτος το 93.33% πιστεύουν ότι το κράτος πρέπει να βοηθήσει τις επιχειρήσεις

καθώς οι τράπεζες και τα ευρωπαϊκά προγράμματα στήριξης θα συμβάλουν στην έξοδο από την κρίση.

Τελικά στην ανοικτή ερώτηση στα μέτρα που εισηγήθηκαν οι ΜΜΕ είναι τα χαμηλότοκα δάνεια, μείωση ΦΠΑ, δανειοδότηση από τράπεζες, μείωση ενοικίων, μέσω επένδυσης στην έρευνα, ευρωπαϊκά προγράμματα στήριξης, έξοδος από την αβεβαιότητα με μέτρα στήριξης, μείωση στα κόστη λειτουργίας, αύξηση ρευστότητας, χαμηλές τιμές πώλησης, στήριξη από το κράτος, στήριξη ανέργων, μείωση επιτοκίων, με σκληρή δουλειά, με καλή διαχείριση εσόδων εξόδων, μείωση φορολογήσεων, μείωση του ρεύματος, μείωση δαπανών.

Σχετικά αισιόδοξες παρουσιάζονται οι επιχειρήσεις με το 56.66% να πιστεύουν ότι θα υπάρξει ανάκαμψη της αγοράς ενώ το 23.33% δεν πιστεύουν ότι θα υπάρξει ανάκαμψη της αγοράς.

Γενικό συμπέρασμα είναι ότι οι ΜΜΕ έχουν επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική κρίση και εάν δεν προστατευθούν τότε θα είναι ντόμινο το κλείσιμο των επιχειρήσεων, η αύξηση της ανεργίας και η ύφεση στην αγορά και ουσιαστικά θα μπούμε σε ένα νέο φαύλο κύκλο.

Βιβλιογραφία

Α. Ελληνική

1. **Βικιβιβλία**, (2013), Οικονομική κρίση. Αιτίες και αποτελέσματα, <http://el.wikibooks.org/wiki>
2. **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, (2012), Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ): 2012 SME Assembly στην Κύπρο, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/2012-sme-assembly/index_el.htm
3. **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, (2012), Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υποστήριξη των ΜΜΕ: Επισκόπηση των κύριων ευκαιριών χρηματοδότησης που είναι διαθέσιμες για τις Ευρωπαϊκές ΜΜΕ, http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/_getdocument.cfm?doc_id=7272
4. **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, (2013), Απόκτηση χρηματοδότησης, http://ec.europa.eu/small-business/funding-partners-public/finance/index_el.htm
5. **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**, (Unknown), Τι είναι οι Μικροχρηματοδοτήσεις Progress; <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=el&catId=836>
6. **Η Καθημερινή**, (2013), Μέτρα κατά τις κρίσης εισηγείται η ΠΟΒΕΚ, <http://www.kathimerini.com.cy/mobile.php?modid=2&artid=128768>
7. **Η Καθημερινή**, (2013), Μείωση 4% του Δείκτη Αξίας Κύκλου Εργασιών Λιανικού Εμπορίου, <http://www.kathimerini.com.cy/index.php?pageaction=kat&modid=1&artid=132866>
8. **Η σημερινή**, (2013), Στραγγάλισαν την οικονομία, <http://simerini.com.cy/simerini/business/news/560135>
9. **Λιλλίκας, Γ.** (2012), Πρόταση για γρήγορη έξοδο από την οικονομική κρίση – Αιχμή του δόρατος – η αξιοποίηση του Φισικού Αερίου, <http://www.lillikas.com/cyprus/fysiko-aerio/>
10. **Μηλιαράκης, Π. Ι.**, (2009), Η έννοια των μικρομεσαίων επιχειρήσεων – και τα προβλήματα, <http://www.miliarakispetros.gr/index.php/articlewriting/57>

11. **Μπούρας, Γ., και Λ. Λυκούρας**, (2011), 'Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στη ψυχική υγεία', Εγκέφαλος, 48(2), pp.54-61.
12. **Κέντρο Οικονομικών Ερευνών Πανεπιστημίου Κύπρου**, (Unknown), Προοπτικές της Κυπριακής Οικονομίας για το 2012, Τεύχος 11/9
http://www.ucy.ac.cy/data/ecorece/oikonomikes%20prooptikes%2011_9.pdf
13. **Κουρσάρης, Σ.** (2013), Γενική Συνομοσπονδία Παγκύπριων οργανώσεων βιοτεχνών επαγγελματιών καταστηματάρχων: Σημείωμα για την Γ.Σ.Π.Ο.Β.Ε.Κ
14. **Μυρτώ, Τ., Ζούγκλ@**, (2012), Χιλιάδες επιχειρήσεις έκλεισαν στην Κύπρο,
<http://www.zougla.gr/money/article/xiliades-epixirisis-eklisan-stin-kipro>
15. **Τρέλλη, Α.**, (2013), Κύπρος: 21,7% Ανεργία - Ετήσια αύξηση 21,7% σημείωσε η ανεργία στην Κύπρο. Ποιες ηλικιακές ομάδες πλήττονται περισσότερο,
http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/oikonomiki_krisi/kupros_21_7_anergia.2154828.html
16. **Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού**, (2012), ΜΜΕ (Μικρομεσαίες επιχειρήσεις),
http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/dmlsme_gr/dmlsme_gr?OpenDocument
17. **Υπουργείο Εμπορίου Βιομηχανίας και Τουρισμού**, (Unknown), Σχέδια και προγράμματα ενίσχυσης ,
http://www.mcit.gov.cy/mcit/mcit.nsf/dmlpublic_gr/dmlpublic_gr?OpenDocument
18. **Υπουργείο Οικονομικών**, (2013), Μηνιαίο Δελτίο Οικονομικής Ανασκόπησης: Βραχυπρόθεσμοι Οικονομικοί και Χρηματοοικονομικοί Δείκτες,
[http://www.mof.gov.cy/mof/mof.nsf/All/EF7B1E1D86482AD2C2257B42002AD9ED/\\$file/Monthly%20Bulletin%20March%202013%20n.pdf?OpenElement](http://www.mof.gov.cy/mof/mof.nsf/All/EF7B1E1D86482AD2C2257B42002AD9ED/$file/Monthly%20Bulletin%20March%202013%20n.pdf?OpenElement)
19. **Υπουργός Οικονομικών**, (2012), Πρόγραμμα Σταθερότητας 2011-2015,
[http://www.mof.gov.cy/mof/mof.nsf/All/D19662457F81FBC8C22579E4002D82C/\\$file/SP%20201115.pdf](http://www.mof.gov.cy/mof/mof.nsf/All/D19662457F81FBC8C22579E4002D82C/$file/SP%20201115.pdf)
20. **Υπουργός Οικονομικών**, (2012), Προϋπολογισμός 2013 και Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2013-2015,

- <http://www.mof.gov.cy/mof/mof.nsf/>
21. **ACCESS FUNDS consulting**, (Unknown), Σχέδια και Προγράμματα Επιχορηγήσεων,
http://www.accessfunds.com.cy/index.php?option=com_content&view=article&id=7&Itemid=7&lang=el
22. **CypLive**, (2013), Στατιστικά πωλήσεις ακινήτων και των λιανικών πωλήσεων,
<http://cyplive.com/gr/news/stattradendel.html>
23. **DefenceNet**, (2013), Κύπρος: Σημειώθηκε νέο ρεκόρ ανεργίας, σύμφωνα με τη Eurostat,
<http://www.defencenet.gr/defence/item/eurostat>
24. **Europa**, (2007), Ορισμός των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων,
http://europa.eu/legislation_summaries/enterprise/business_environment/n26026_el.htm
25. **EUROPA**, (2011), Στήριξηεπιχειρήσεων – Κύπρος,
http://europa.eu/youreurope/business/finance-support/business-support/cyprus/index_el.htm
26. **NeaAmmochostos**, (2013), Επ.Εμπορίου: Ρευστότητα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις εδώ και τώρα,
<http://neamochostos.com/?p=3413>
27. **News**, (2013), Ύφεση 4,1% προβλέπει για το 2013 το ΚΕΠΕ,
http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/oikonomiki_krisi/ufesh_4_1_provlepei_gia_to_2013_to_kepe.2144337.html
28. **Offsite**, (2011), Έρευνα ΟΕΒ – Έρχονται απολύσεις εργαζομένων,
<http://offsite.com.cy/>
29. **Συρρίκνωση 2,3% Το 2012 Και 1% Το 2013 Προβλέπει Το ΔΝΤ Για Την Κυπριακή Οικονομία**
30. <http://www.onlycy.com/236874->
31. **B. Αγγλική**
1. **Deakins, D., and M. Freel**, (2007), Επιχειρηματικότητα, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

2. **European Commission, Economic and Financial Affairs**, (2009), Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses, European Economy, Brussels 7: European Commission, pp.1-87.
3. **Hadjimanolis, A.**, (1999), “Barriers to Innovation for SMEs in a Small Less Developed Country (Cyprus)”, *Technovation*, 19, pp. 561-570.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Ερώτηση: Στοιχεία εταιρίας

Όνομα εταιρίας:.....

Όνοματεπώνυμο:

Διεύθυνση:

2. Ερώτηση: Πόσα άτομα εργάζονται στην εταιρία σας με πλήρη ή μερική απασχόληση;

0 – 9

10 – 49

50 – 249

250 και πάνω

3. Ερώτηση: Σε ποιον τομέα παραγωγής εντάσσεται η επιχείρησή σας;

Κατασκευές

Εμπόριο (χονδρικό ή λιανικό)

Υπηρεσίες

Αγροτικά

Τουρισμός

Μεταφορές – Ναυτιλία

Βιομηχανία

Άλλο

4. Ερώτηση: Πόσα χρόνια λειτουργεί η επιχείρησή σας;.....έτη

5. Ερώτηση: Ο διευθυντής της επιχείρησής είναι και ο ιδιοκτήτης της επιχείρησής;

Ναι Όχι

6. Ερώτηση: Ποιο είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζετε αυτή τη στιγμή; Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

Εύρεση πελατών / Μείωση ύψους πωλήσεων

Αυξημένος ανταγωνισμός

Ρευστότητα

Αδυναμία είσπραξης οφειλών

- Χρηματοδότηση από τις τράπεζες
- Κόστος προσωπικού
- Γραφειοκρατία κράτους
- Άλλο

7. Ερώτηση: Θεωρείτε ότι επηρεάζεστε από την οικονομική κρίση; Κατά πόσο πιστεύετε;

- Μέτρια Πολύ Λίγο Καθόλου

8. Ερώτηση: Σε σχέση με πέρυσι θα λέγατε ότι η οικονομική σας κατάσταση της επιχείρησής σας:

- Έχει βελτιωθεί Έχει παραμείνει ίδια Έχει χειροτερέψει Δ.Ξ./ Δ.Α

9. Ερώτηση: Οι προμηθευτές σας έχουν μειώσει τις τιμές των προϊόντων/υπηρεσιών τους;

- Μείωση Αύξηση Τίποτε

10 Ερώτηση: Έχετε μειώσει ή αυξήσει τις τιμές των προϊόντων/υπηρεσιών σας;

- Μείωση Αύξηση Τίποτε

11. Ερώτηση: Πόσο αισιόδοξος/η είστε για το μέλλον της επιχείρησής σας;

- Μέτρια Πολύ Λίγο Καθόλου

12. Ερώτηση: Τι εκτιμάτε από τον τζίρο της επιχείρησής σας για το επόμενο εξάμηνο;

α) Αύξηση

β) Μείωση

γ) Καμία Μεταβολή

δ) ΔΓ/ΔΑ

13. Ερώτηση: Πληρώνετε τις ασφαλιστικές εισφορές σας στο ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων; Ναι Όχι Έχω κάνει ρύθμιση

14. Ερώτηση: Για το επόμενο διάστημα σκέφτεστε να :

α) Να προσλάβω προσωπικό

β) Να απολύσω προσωπικό

γ) Να κρατήσω αυτό που έχω

15. Ερώτηση: Σε σχέση με το παρελθόν, θα λέγατε πως η σχέση με την τράπεζα σας έχει γίνει καλύτερη, χειρότερη ή παρέμεινε η ίδια;

α) Καλύτερη

β) Χειρότερη

γ) Παρέμεινε η ίδια

δ) ΔΓ/ΔΑ

16. Ερώτηση: Κατά τη άποψη σας, οι τράπεζες στηρίζουν την επιχειρηματικότητα όσο πρέπει (π.χ. Ευκολία στην δανειοδότηση, επιμήκυνση αποπληρωμής δανείου);

α) Ναι την στηρίζουν

β) Όχι δεν την στηρίζουν

γ) ΔΓ/ΔΑ

17. Ερώτηση: Με ποιιά από τις παρακάτω υπηρεσίες του δημόσιου τομέα έχετε τα περισσότερα προβλήματα;

α) Κοινωνικές Ασφαλίσεις

β) Ασφαλιστικά ταμεία

γ) Φόρο εισοδήματος

δ) Πολεοδομία

ε) Δήμο

στ) Με κανένα

18. Ερώτηση: Έχει χρειαστεί μέχρι στιγμής και λόγω της κρίσης να κάνετε περικοπές στα έξοδα της επιχείρησής σας;

Ναι Όχι Δ.Ξ. / Δ.Α.

19. Ερώτηση: Σε ποιους τομείς συγκεκριμένα έγιναν περικοπές;

Μισθούς

Γραφική ύλη

Υπερωρίες προσωπικού

Bonus

Επενδύσεις

Άλλα

20. Ερώτηση: Σε ποιους ελπίζετε περισσότερο για το ξεπέρασμα της κρίσης και την επανεκκίνηση της οικονομίας ;

Στις κυβερνήσεις

Στην Ευρωπαϊκή ένωση

Στους οικονομικούς παράγοντες (τράπεζες και επιχειρήσεις)

Στις συνδικαλιστικές οργανώσεις

Στο Φυσικό αέριο

21. Ερώτηση: Το κράτος πρέπει να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα τους;

Ναι Όχι Δ.Ξ./Δ.Α.

22. Ερώτηση: Πιστεύετε ότι η μικρομεσαία επιχειρηματική δραστηριότητα πρέπει να τονωθεί με επιπλέον επιδοτήσεις μέσω των διαφόρων ευρωπαϊκών προγραμμάτων στήριξης;

Συμφωνώ

Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ

Διαφωνώ

Δ.Ε. / Δ.Α

23. Ερώτηση: Πιστεύετε ότι θα υπάρξει ανάκαμψη της αγοράς;

Ναι

Όχι

Δ.Ε. / Δ.Α.

24. Ανοικτή Ερώτηση: Με ποιό τρόπο και ποιά μέτρα κατά την δική σας άποψη πιστεύεται ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα ξεπεράσουν την οικονομική κρίση;.....

.....
.....
.....
.....

Σημειώνετε με (X) το τετραγωνάκι – απάντηση που επιθυμείτε.

Ευχαριστούμε για τη συνεργασία

Ημ/νία.....